

Türkiye'nin Ortadoğu Politikası 2005

Kemal İnat*

Kendisi de Ortadoğu'nun önemli parçalarından biri olan Türkiye'nin dış politikasında bu bölgenin yeri daima ağırlıklı olmuştur. Her ne kadar Ankara son dönemde Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilerine öncelik veren ve bu Birliğe üyeliği hedefleyen bir dış politikaya yönelse de, Brüksel'in kendisine ilgisinin arkasında da Ortadoğulu bir ülke olmasının büyük rol oynadığının bilincinde olarak medeniyetlerin kaynağı olan bu bölgeye ilgisini kaybetmemiştir. Bu ilgi 2005 yılında daha çok, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin dış politikasının temel karakteristiğini teşkil eden, "komşularla sıfır problem noktası" ve "çok boyutlu dış politika" ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir. Bu kapsamda Türkiye, diğer bölgelere karşı politikasında olduğu gibi, Ortadoğu ülkelerine yönelik politikasında da ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin önündeki tüm engellerin kaldırılmasını esas alan ve çatışma yerine uzlaşmayı tercih eden bir arayış içerisinde olmuştur. Ancak 2005 yılında da, bölgenin kendine özgü şartları ve bölge dışı uluslararası aktörlerin müdahalelerinin zaman zaman Türkiye'nin bu ilkeler çerçevesinde politika geliştirmesini zorlaştırdığı görülmüştür.

2005 yılında Türkiye'nin Ortadoğu politikasında daha önceki yıllarda olduğu gibi bölgedeki komşuları olan Irak, İran ve Suriye'nin önemli bir ağırlığa sahip olduğu görülmüştür. Özellikle, 2003 Savaşı sonrasında yeniden yapılanma arayışları arasında şiddetten ve istikrarsızlıktan bir türlü kurtulamayan Irak'a ve bu ülkenin Türkiye'yi en çok ilgilendiren parçası olan Kuzey'ine ilişkin gelişmeler Ankara'nın gündeminden hiç düşmemiştir. Ortadoğulu komşularının 2005 yılı boyunca, Türkiye'nin geleneksel müttefiki Amerika Birleşik Devletleri

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

(ABD)'nin gündemine yoğun bir şekilde gelmeleri, sadece Ankara açısından değil, bütün dünya açısından da bu ülkelerin en çok konuşulan uluslararası ilişkiler konuları arasında yer almaları sonucunu doğurmuştur.

Irak, İran ve Suriye dışında İsrail'le ilişkiler ve buna paralel olarak Türkiye'nin Ortadoğu Barış Süreci'ne yönelik tutumu ile Başbakan Erdoğan'ın, ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini dış politikanın merkezine oturtan politikası çerçevesinde Basra Körfezi'ne kıyıdaş olan Arap ülkelerine yaptığı geziler 2005 yılında Türkiye'nin Ortadoğu politikasında diğer öne çıkan konular olmuştur.

Irak

2005 yılı içerisinde Türkiye'nin Irak politikasında en çok konuşulan konular, Kuzey Irak'ta üslenerek buradan Türkiye'ye karşı saldırılar gerçekleştiren PKK unsurlarının bölgeden temizlenmesi, yine Kuzey Irak'ta her geçen gün daha bağımsız bir yapıya doğru giden Kürt otoritesine karşı nasıl bir tavır takınılacağı ve bu otoritenin bölgedeki Türkmenlere karşı izlediği politikalar ile Irak'ta Ocak ve Aralık aylarında gerçekleştirilen Parlamento seçimleri sonrasında nasıl bir politika belirleneceği meseleleri olmuştur. Bu konuların tamamına ilişkin olarak, 2003 Savaşı'ndan beri Irak'ın dış ve iç politikasındaki en önemli belirleyici haline gelen ABD ile, zaman zaman çatışma ve zaman zaman da iş birliği şeklinde cereyan eden ilişkilerin seyrinin incelenmesi de Türkiye'nin Irak politikasının anlaşılması açısından önemli bir zorunluluk olarak görülmüştür. ABD'nin Türkiye'nin güvenlik kaygılarından faydalanmak suretiyle Kuzey Irak'taki PKK unsurlarını, Ankara'nın kendi Irak politikasına destek vermesini sağlamak amacıyla bir baskı aracı olarak kullanması 2005 yılında da devam etmiştir.¹ Bu nedenle, Türkiye'nin Irak politikasının gelişimi incelenirken, Ankara ile Washington arasındaki ilişkilerde yaşanan gelişmelere de değinilmiştir.

30 Ocak Seçimleri ve Kerkük Sorunu

Irak'ta 30 Ocak 2005 tarihinde gerçekleştirilen geçici parlametonun ve 18 vilayet konseyinin üyelerini belirleyecek olan seçimler ve bu seçimler sırasında yaşanan tartışmalar Türkiye'nin Irak politikası-

¹ Günter Seufert, "Washington nutzt die Kurden als Faustpfand", **Berliner Zeitung**, 17 Ocak 2005.

nın da, yılın ilk aylarına ilişkin gündemini oluşturmuştur. Bu çerçevede en çok öne çıkan konu ise Kerkük üzerinde yaşanan tartışmalar olmuştur. Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları Kerkük kentini Irak'ın kuzeyindeki özerk Kürt bölgesine dahil etmek ve hatta bu şehri bölgenin başkenti olarak görmek isteyen Kürt yöneticilerin,² seçim sonuçlarının bu yöndeki iddialarını haklı çıkarması beklentisiyle yoğun bir şekilde Kürt göçünü destekleyerek Kerkük'ün demografik yapısını değiştirmeye çalışmaları Türkiye'nin tepkisini çekmiştir.³ Daha seçimlerden iki hafta kadar önce Irak yönetimini, seçimlerin adil yapılması konusunda her türlü önlemi alması konusunda uyarın⁴ ve Kerkük'e yönelik Kürt göçünün "kabul edilemez" olduğunu açıklayan Ankara,⁵ seçimler yaklaştıkça eleştirilerinin tonunu yükseltmiştir. 19 Ocak'ta düzenlediği bir basın toplantısında, bölgedeki Kürt liderlerin Kerkük'e göç ettirdikleri kişilerin şehirle hiçbir bağları olmayan kimselerden oluştuğunu açıklayan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan, Ankara'nın bilinçli bir Kürtleştirme politikasına maruz kalan Kerkük'teki gelişmeleri Irak'ın içişleri meselesi olarak görmediğini ifade etmiş⁶ ve Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri'nin sorunu Güvenlik Konseyi'nin gündemine taşıması gerektiğinin altını çizmiştir.⁷ Genelkurmay İkinci Başkanı İlker Başbuğ'un 26 Ocak'taki, "Kerkük'teki durumun bir iç savaşı tetikleyebileceğini"⁸ ve "böyle bir durumda Türkiye'nin seyirci kalmayacağını"⁹ belirten açıklamasının ardından, 28 Ocak tarihli Türk gazeteleri, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Kerkük'te yaşanan gerginliğin bedelinin ağır olacağı ve bu faturayı da BM ile Koalisyon güçlerinin ödemek zorunda kalacağı yönündeki

² Edmund Sanders, "Vote stirs ethnic rivalries in Kirkuk", **Los Angeles Times (LAT)**, 17 Ocak 2005.

³ Cengiz Çandar, "Kerkük ve 'Tavsiyeler'..." **Dünden Bugüne Tercüman**, 28 Ocak 2005.

⁴ "Turkey cautions Iraq over Kurdish voters in oil-rich Kirkuk" **AFP**, 16 Ocak 2005.

⁵ "Turkey says Kurdish population moves to Kirkuk 'unacceptable'", **AFP**, 19 Ocak 2005.

⁶ "Kuzey Irak seçimleri yüzünden Ankara'da sıkıntı", **Neue Zürcher Zeitung (NZZ)**, 24 Ocak 2005. (DBT).

⁷ Susan Sachs, "Warning issued about ethnic conflict in Kirkuk after elections", **New York Times (NYT)**, 26 Ocak 2005.

⁸ Murat Yetkin "Irak seçimleri ve Kerkük gerilimi", **Radikal**, 27 Ocak 2005.

⁹ Yusuf Şerif, "Türk ordusu uyarıyor", **El-Hayat**, 27 Ocak 2005 (DBT).

ifadelerini manşetlere taşımışlardır.¹⁰ Ankara'nın tepkisinde, Iraklı Kürt liderlerin, ülkenin petrol rezervlerinin % 40 kadarına sahip olan bu önemli şehirdeki Türkmen ve Arap varlığını görmezden gelerek, Kerkük'ün tarihten beri bir Kürt kenti olduğu ve böyle kalacağı yönünde sık sık tekrarladıkları açıklamalarının önemli rol oynadığını tespit etmek yanlış olmayacaktır.¹¹ Bağımsız bir devletin ilan için uygun ortamı kollayan Kürt yönetiminin böyle büyük enerji kaynaklarına sahip Kerkük kentinin kontrolünü ele geçirmesi ve başkent ilan etmesi ihtimali Türkiye için kabul edilemeyecek bir durumdu.¹²

Türkiye'nin bu eleştirileri, Kerkük'e göç eden Kürtlerin, Saddam Hüseyin yönetimi tarafından, şehrin Araplaştırılması politikası çerçevesinde 1980'li yıllarda bu şehirden zorla göç ettirilen kişilerden oluştuğunu ileri süren Iraklı Kürt politikacılar tarafından reddedilmiştir. Kuzey Irak'taki Kürt Bölgesi'nin liderleri ayrıca, Kerkük'e yönelik söz konusu göçün, Irak merkezi hükümeti ile varılan ve Koalisyon güçleri tarafından da desteklenen bir anlaşma çerçevesinde gerçekleştiğini ve eskiden bu kentin halkını oluşturan insanlara şehrin geleceğine ilişkin kararlara katılım imkânı vermeyi amaçladığını ifade etmişlerdir. Söz konusu anlaşma çerçevesinde Kerkük'e geri dönen Kürtlere seçmen kütüklerine yazılma imkânı verilmesi amacıyla kayıt süresinin 20 Ocak'a kadar uzatılması bölgenin Türkmen ve Arap kökenli halkı arasında tepkilere yol açmış, Türkmen politikacılar yaptıkları açıklamalarda Kürtlerin kayırılmasına yönelik politikaların ve Kerkük'ün bir Kürt şehrine dönüştürülmesi yönündeki adımların devam etmesi halinde seçimleri boykot edebilecekleri tehdidinde bulunmuşlardır.¹³ Kentteki taraflar arasındaki bu gerilimin zaman zaman şiddete dönüşmesi ve seçim kampanyası sırasında gerek Kürtler, gerekse Türkmenler ve Araplar safından çok sayıda politikacı ve vatandaşın öldürülmesi, muhtemel çatışma ve savaş odakları konusundaki analizleriyle tanınan Uluslararası Kriz Grubu'nun (International Crisis Group-

¹⁰ "Başbakan Erdoğan: Kerkük Faturasını Öderler", **Sabah**, 28 Ocak 2005; "Başbakan Erdoğan: Kerkük'te Faturayı BM ve Koalisyon Öder", **Akşam**, 28 Ocak 2005; "Erdoğan: Kerkük'ün Bedeli Ağır Olur", **Türkiye**, 28 Ocak 2005.

¹¹ Heinz Odermann, "Kirkuk bleibt kurdisch", **Die Welt**, 18 Ocak 2005.

¹² "The coming clash over Kirkuk", **NYT**, 9 Şubat 2005.

¹³ Gareth Smith, "Yerlerinden edilenler Kerkük'te seçim sonucunu etkileyebilir", **Financial Times**, 25 Ocak 2005. (DBT)

ICG),¹⁴ Kerkük'te bir iç savaş uyarısı yapmasına neden olmuştur. Söz konusu raporu hazırlayan UKG Ortadoğu Projesi Direktörü Joost Hiltermann, Kerkük için özel bir BM gözlemcisi atanması gerekliliğinin altını çizerek, özellikle, bölgedeki gelişmeleri kendi güvenliği açısından çok büyük bir tehdit olarak algılayan Türkiye'nin endişelerinin giderilmesinin zorunlu olduğunu belirtmiştir.¹⁵

Türkiye Kerkük ve genel olarak Irak seçimlerine ilişkin uyarılarını seçimlerden sonra da sürdürmüştür. Seçimlerin gerçekleştirilmesinden bir gün sonra, 31 Ocak 2005 tarihinde Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün, "Kerkük'teki etnik karışıklıkların devam etmesinin Türkiye'yi harekete geçmeye zorlayacağını" ifade etmesinin ardından¹⁶ Başbakan Erdoğan da partisinin 1 Şubat'taki meclis grubunda yaptığı konuşmada Irak seçimlerindeki aksaklıkları eleştirerek, "bazı grupların seçime katılmaması nedeniyle seçim sonuçlarının etnik açıdan yanlış bir tablo ortaya koyabileceği ihtimalinden endişeli olduklarını" dile getirmiştir. Bu sözlerle, zaman zaman bağımsızlık konusundaki taleplerini dile getiren açıklamalardan çekinmeyen Kürtlerin, Sünnilerin seçime katılmaması ve Kerkük gibi kentlerdeki uşulsüzlükler nedeniyle ülkedeki nüfuslarının çok ötesinde bir temsil hakkına sahip olmalarını kasteden Erdoğan, ABD ve koalisyon ortaklarını, Türkiye'nin uyarılarını dikkate almamakla ve tehlikeleri görmezlikten gelmekle suçlamış ve Türkiye'nin "bölgenin yıllarca sürecek bir kaosun içine sürüklenmesine izin vermeyeceğini" söylemiştir.¹⁷ Bundan bir hafta kadar sonra Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Namık Tan Amerika'nın Sesi Radyosu'na verdiği mülakatta Türkiye'nin Irak konusundaki hassasiyetlerini tekrarlamıştır. Türkiye'nin Irak'ta istediğinin, "komşusundaki yangının bir an önce sönmesi, demokratik barış içinde, huzur içinde kendi kendisiyle barışık, komşularıyla barışık bir yönetimin bir an önce tesisi ve Irak'ın tekrar uluslararası camia içerisinde

¹⁴ Uluslararası Kriz Grubu, merkezi Brüksel'de olan ve ayrıca Washington, New York, Londra ve Moskova'da büroları bulunan uluslararası çatışmaların önlenmesi amaçlı çalışmalar yapan bir sivil toplum örgütüdür. www.crisisgroup.org/home/index.cfm

¹⁵ Susan Sachs, "Warning issued about ethnic conflict in Kirkuk after elections", *NYT*, 26 Ocak 2005.

¹⁶ "Ethnic turmoil in Iraqi city could force Turkey into action, Gul warns", *AFP*, 31 Ocak 2005; Hande Culpan, "Turkey warns of 'action' over Iraqi city as US seeks to allay concerns", *AFP*, 31 Ocak 2005.

¹⁷ Gerd Höhler, "Erdoğan Irak'taki seçimleri eleştiriyor", *Frankfurter Rundschau*, 2 Şubat 2005. (DBT).

hak ettiği yeri alması” olduğunu açıklayan Tan, “Türkiye’nin Irak’ın iç işlerine müdahale etmeye çalışıp çalışmadığı” sorusunu “Irak, bizim hemen yanı başımızdaki komşumuzdur. Burada bir yangın vardır, bu yangını ilk hisseden biziz. Bütün etkileri bizim üzerimizdedir. Dolayısıyla bizim bu konuyla ilgilenmemiz, Irak’taki istikrarsızlığın, huzursuzluğun bir an önce giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla gereken ilgiyi göstermemiz son derece tabiidir. Bunun Irak’ın içişlerine karışmakla en ufak bir ilgisi yoktur. Bundan sonra da ilgimiz elbette devam edecektir” şeklinde yanıtlamıştır. Tan ayrıca, seçimlerdeki usulsüzlükleri eleştirerek, bunları yapanların bu tür yollarla sonuç almalarının mümkün olmayacağını görüleceğini ifade etmiştir.¹⁸

Dışişleri Bakanlığı, Irak seçimlerinin geçici resmî sonuçlarının açıklandığı 13 Şubat tarihinde yaptığı resmî açıklamada bu eleştirilerini sürdürmüştür. Seçimlerde belirli kesimlerin katılım düzeyinin düşük olmasının, bir dizi vilayette neredeyse hiç oy kullanılmamasının ve Kerkük dâhil belirli bölgelerde manipülasyonların sonuçlar konusunda dengesizliklere yol açmış olmasının üzerinde ciddiyetle durulması gerekli hususlar olduğunun altının çizildiği açıklamada bazı unsurların, Irak için tarihi bir dönüm noktası oluşturan bu süreç içinde oylamaları yönlendirmeye çalıştıkları ve bundan da haksız kazanımlar elde etmiş olduklarının ortaya çıktığı belirtilmiş ve “bütün bunların sonucunda Irak Geçiş Parlamentosu’nda oluşacak dengeler Irak toplumundaki çeşitli katmanların gerçek oranını yansıtmayacaktır” ifadeleri kullanılmıştır.¹⁹ Bu seçimlerde yaşanan temsil eksiklikleri ve usulsüzlüklerin, Irak’ta yıl sonunda yapılması planlanan anayasa referandumunu ile bu anayasa uyarınca yapılacak genel seçimlerde tekrarlanmamasının ve Irak halkının bütün kesimleriyle daha adil ve inandırıcı temsiline imkân sağlayacak koşulların hazırlanmasının arzulandığının da vurgulandığı açıklamada, BM’nin bu süreçte daha aktif bir rol üstlenmesi gerektiği belirtilmiştir.²⁰ Buna karşılık geçici Irak hükümetinin Kürt kökenli Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari aynı

¹⁸ “Tan: Irak’ı izlemek Türkiye’nin hakkıdır”, **Amerikan’ın Sesi Radyosu (ASR)**, 10 Şubat 2005. (DBT).

¹⁹ http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2005/Ocak; “Irakische Wahl: Türkei prangert Manipulationen an”, **Der Spiegel**, 14 Şubat 2005.

²⁰ http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2005/Ocak; “Turkey says Iraqi vote fails at fair representation, calls for measures”, **AFP**, 13 Şubat 2005.

gün yaptığı açıklamada, Ankara'nın iddialarını reddederek Türkiye'nin Kürtlerin Irak'taki seçimlerden güçlü çıkmalarından endişe duymaması gerektiğini ifade etmiştir: "Kesinlikle bu endişelerin tümü yersizdir. Irak bir bütün olmaya devam edecektir. Kürtlerin bu seçime katılmış olmaları Irak'ın ulusal bütünlüğüne duydukları bağlılığın bir teyidi olarak anlaşılmalıdır."²¹

Türkiye'nin, Irak seçimlerinde usulsüzlük yapıldığı yönündeki suçlamalarını somutlaştıran iddialar seçim sonrasında özellikle bölgedeki Türkmenler tarafından dile getirilmiştir. Buna göre; Kerkük'le bağları bulunmayan onbinlerce Kürt seçmenin bu şehre taşınıp oy kullandırıldığı, Türkmenlerin çoğunlukta olduğu Havi Yah kentinde 90 bin kayıtlı seçmen olmasına karşılık sadece 30 bin seçmenin oy pusulası olduğu, 200 bin Türkmenin yaşadığı Telafer kentinde seçim sandığıyla görevlilerin gelmemesi nedeniyle seçimin hiç yapılmadığı, Kerkük'ün Arafa semtinde Kürt peşmergelerin, seçim listesine kayıtlı olmamalarına rağmen, kimliksiz oy kullandıkları, bazılarının parmaklarını çıkmayan boyaya sokmadan önce yağladıkları ve bu hileyle boyayı yıkayıp, bir sonraki seçmen sandığında tekrar oy kullandıkları ve Kürt bölgesinde yaşayan çok sayıda Süryani Hıristiyanın da seçim görevlilerinin gelmemesi nedeniyle oy kullanmadığı ifade edilmiştir.²² Savaş sonrasında Kuzey Irak'ta belirleyici güç haline gelen Kürt grupların tutumlarına yönelik bu eleştirilere Irak Ulusal Asuri Meclisi Başkanı Dr. Odisho Malko'nun suçlamaları da eklenmiştir. The Guardian gazetesinde yazdığı makalesinde Kürtleri Asuri azınlığa karşı etnik temizlik yapmakla suçlayan Malko, 200.000'den fazla Asuri seçmenin oy kullanmasının engellendiğini ileri sürmüştür.²³ Benzer iddialar, Kürt bölgesiyle Araplar arasında bir tampon bölge oluşturan ve Musul vilayetine bağlı olan Ninova Ovası'ndaki şehirlerin Asuri, Türkmen ve Yezidi azınlıkları tarafından da dile getirilmiş, bölgedeki Kürtler seçim sandıklarının söz konusu şehirlere ulaşmasını engellemekle ve ABD ise buna göz yummakla suçlanmıştır.²⁴

²¹ "Türkiye, hatalı olarak nitelendirdiği Irak seçim sonuçları konusundaki endişelerini dile getirdi", **AP**, 14 Şubat 2005. (DBT).

²² Ervin Decker, "Türkmenler, Kürtleri Irak'ta seçim sahteciliğiyle suçluyor", **Frankfurter Rundschau**, 7 Şubat 2005. (DBT).

²³ Odisho Malko, "No votes in Nineveh", **The Guardian**, 23 Şubat 2005.

²⁴ Jan Keetman, "Kürt bölgesinde seçme hakkı aldatmacası", **Basler Zeitung**, 21 Şubat 2005. (DBT).

Bu şekilde farklı kesimlerden gelen çeşitli usulsüzlük itirazları-na konu olan 30 Ocak Seçimleri konusundaki Türkiye'nin "seçimlerin demokratik olmadığı" boyutlarına varan eleştirileri,²⁵ bağımsızlık iddiasında bulunan Kürtlerin, diğer kesimlerin oy kullanmasını engellemelerinden ya da Sünni Arapların oy kullanmamasından dolayı, ülkedeki gerçek sayılarının çok ötesinde bir oy oranına sahip olmak suretiyle yeni oluşacak Irak yönetiminde çok fazla pay sahibi olmaları kaygısına dayanmaktaydı. Böyle bir durumda sahip olacakları bu gücü ve seçimlerdeki başarılarını bağımsızlık yönündeki görüşlerini hayata geçirmek konusunda kullanabilirler ve bu şekilde Irak'ın top-rak bütünlüğünü tehlikeye sokacak gelişmelere yol açabilirlerdi.²⁶

Ancak, Ankara bir yandan Irak seçimlerinin yapıldığı şartlara ilişkin bölgedeki Kürt yönetimini ve zaman zaman da ABD ile onun Irak'taki işgalci ortaklarını hedef alan bu tür eleştirileri yaparken, diğer taraftan seçimlerde istemediği sonuçların ortaya çıkmaması için çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede Türkiye'de yaşayan çoğunluğu Türkmen kökenli 30 000 kadar Irak vatandaşının ülkelerindeki seçim için Türkiye'de oy kullanabilmeleri için gerekli şartları hazırlayan Ankara,²⁷ Irak'ta yaşayan Türkmenlerin bölünmeden Irak Türkmen Cephesi çatısı altında seçimlere katılmasını sağlamaya çalışmış²⁸ ve hatta seçimleri boykot edeceklerini açıklayan Sünni Arapları, bu tutumlarından vazgeçip oy kullanmaya çağırmıştır.²⁹ Bunu yaparken bir yandan yukarıda değinildiği gibi, Kuzey Irak'taki Kürtlerin Kerkük'e ve bağımsızlığa ilişkin planlarının önüne geçmeyi, bir yandan da, Irak konusunda 2003'ten beri sürekli sorun yaşadığı ABD'yi seçimler konusunda çok fazla rahatsız etmemeyi amaçlamaktaydı. Çünkü Washington yönetimi Irak'ta kurmaya çalıştığı yönetimin uluslararası meşruiyeti açısından bu

²⁵ Paul Taylor, "Turkey's Erdogan Says Iraq Vote Undemocratic", **Reuters**, 27 Ocak 2005.

²⁶ Simon Tisdall, "Poll success fuels Turkish fears over Kurdish independence", **The Guardian**, 15 Şubat 2005. (DBT).

²⁷ "Up to 30,000 Iraqis expected to vote from Turkey", **AFP**, 14 Ocak 2005; "With oil-rich city in mind, Iraqi Turkmens go to the polls in Turkey", **AFP**, 28 Ocak 2005.

²⁸ Ancak Türkiye bu konuda başarılı olamamıştır. Gökhan Çetinsaya, "SETA Irak Dosyası: Irak'ta Yeni Dönem, Ortadoğu ve Türkiye", 2 Mart 2006, s. 43. http://www.setav.org/document/SETA_Irak_Dosyası_02_03_06.pdf

²⁹ Michele Concina, "Sünniler, oy kullanmaya gidin! TBMM başkanı Arınç: Bu seçimler hayati önemi haiz", **Il Messaggero**, 28 Ocak 2005. (DBT).

seçimlerin sorunsuz şekilde gerçekleştirilmesine ve tüm dünya tarafından kabul edilmesine çok önem vermektedir.

Irak seçimleri konusunda bölgenin diğer ülkeleri gibi Türkiye'nin de desteğini arayan Bush yönetimi 2 Ocak'ta Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Armitage'yi, 11 Ocak'ta Irak'tan da sorumlu olan Amerikan Merkezi Kuvvetler Komutanı John Abizaid'i ve 5 Şubat'ta da Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ı Türkiye'ye göndererek bu desteği sağlamaya çalışmıştır. Ağırlıklı olarak Irak konusunun ele alındığı bu görüşmelerde ayrıca İncirlik Askeri Üssü'nün kullanımı ve PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün Kuzey Irak'taki varlığı gibi konular da gündeme gelmiştir. ABD'li yetkililer, Irak'taki, istikrarlı ve Amerikan dostu bir yönetim oluşturma konusundaki çabalarının Türkiye tarafından desteklenmesini ve İncirlik hava üssünün daha geniş kullanımı konusunda Ankara'nın iznini talep ederlerken, görüştükları Türk yetkililer, PKK karşısında daha somut iş birliğine dair isteklerini dile getirip, Kuzey Irak'taki Kürt grupların, bölgedeki azınlıklara yönelik baskılarından ve Irak'ın toprak bütünlüğünü zedeleyecek politikalarından rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir.³⁰

PKK-ABD

Kuzey Irak kaynaklı PKK terörizmi konusu Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerde 2005 yılı boyunca önemli sorun noktalarından biri olmaya devam etmiştir. Türkiye'nin bu konuda artan şikâyetleri karşısında 2 Ocak'ta Ankara'ya gelen Armitage, Irak'ın kuzeyinde sayıları 5.000 civarında olduğu tahmin edilen PKK'lı teröristlere ilişkin sorunun çözüm yollarının araştırılması konusunda iki ülke temsilcilerinin yanında Irak geçici hükümeti yetkililerinin de katılacağı üçlü görüşmelerde bulunmayı önermek suretiyle 30 Ocak seçimleri öncesinde Ankara'nın endişelerini gidermeye çalışmıştır.³¹ Onun ardından Ankara'ya gelerek Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Yiğit Alpoğan ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile görüşen General Abizaid de, Irak'ın geleceği için Türkiye'nin desteğinin öneminin altını çizdikten sonra, ülkesinin PKK konusunda verdiği sözün arkasında olduğunu

³⁰ Günter Seufert, "Washington nutzt die Kurden als Faustpfand", **Berliner Zeitung**, 17 Ocak 2005.

³¹ "US envoy arrives in Turkey for talks on Iraq" **AFP**, 2 Ocak 2005; "ABD, PKK'lı asiler konusunda Türkiye ile görüşmelerde bulunmak istiyor", **Reuters**, 3 Ocak 2005. (DBT).

belirtmiştir.³² Abizaid'in Ankara ziyareti sırasında, daha önce güvenlik konusunda yapılması kararlaştırılan üçlü görüşmeler de gerçekleştirilmiştir. Türk tarafına Irak Özel Temsilcisi Osman Korutürk'ün, Irak heyetine ise Dışişleri Bakan Yardımcısı Hamid El-Bayati'nin başkanlık ettiği görüşmelerde taraflar, PKK'nın mali kaynaklarının kurutulması için tüm önlemlerin alınması ve Türkiye'nin bu örgüt ile mücadelesini kolaylaştıracak şekilde üç ülke arasında bir istihbarat paylaşım mekanizması oluşturulması konusunda anlaşmaya vardıklarını açıkladılar. Ancak Türkiye, PKK'ya karşı askerî operasyon düzenlenmesi konusunda arzu ettiği desteği ABD ve Irak heyetlerinden alamamıştır.³³ Amerikan temsilcisinin, bu konudaki isteklerini dile getiren Türk yetkilileri, Irak heyetine yönlendirdiği, Irak heyeti başkanının ise, PKK'ya karşı harekete geçmelerinin mümkün olmadığını söylemenin yanında, sorunun çözümü için Türkiye'yi teröristlere karşı bir genel af ilan etmeye çağırdığı görüşmeler sonucunda yayınlanan ortak bildiride, teröristlere karşı mücadelede uluslararası iş birliğinin önemine vurgu yapılmış ve üçlü toplantıların çeşitli düzeylerde sürdürüleceği belirtilmiştir.³⁴

Türkiye umduğunu bulamadığı Ankara'daki üçlü görüşmelerin ardından PKK konusunda ABD ve Irak'ı hedef alan eleştirilerini sürdürmüştür. Ocak ayı sonunda katıldığı İsviçre'nin Davos kentindeki Dünya Ekonomik Forumu toplantıları sırasında Newsweek dergisine verdiği röportajda Başbakan Erdoğan, ABD'nin Türkiye'de 40 bin kişinin hayatını kaybetmesinden sorumlu olan PKK'ya karşı gerekli hassasiyeti göstermemesinin Türkiye'de son dönemlerde artan Amerikan aleyhtarlığında önemli rol oynayan faktörler arasında yer aldığını belirttiikten sonra, Washington yönetimini Irak'ta hayatını kaybeden Türk şoförlerin güvenliğinin sağlanması ve Irak seçimlerinin sağlıklı bir ortamda yapılması konularında yetersizlikle suçlamıştır.³⁵ Aynı toplantılar sırasında Wall Street Journal gazetesine verdiği röportajda da aynı eleştirileri tekrarlayan Erdoğan, Washington'a gerek Başkan Bush ve gerekse Başkan Yardımcısı Dick Cheney nezdinde birkaç kez kişisel olarak başvurmasına rağmen ABD'nin, PKK ve Ku-

³² Murat Yetkin, "Abizaid: Irak'ın geleceği için Türkiye'nin desteği kilit önemde", **Radikal**, 13 Ocak 2005.

³³ Aslı Aral, "ABD'den İncirlik Talebi", **ASR**, 11 Ocak 2005. (DBT); "Iraq, Turkey, US take up measures against Kurdish rebels", **AFP**, 11 Ocak 2005.

³⁴ Günter Seufert, "Washington..."

³⁵ Lally Weymouth, "Strains with America", **Newsweek**, 7 Şubat 2005.

zey Irak'taki etnik ayrılıkçılık tehditlerine karşı harekete geçmediğini ifade etmiştir.³⁶ Dışişleri Bakanı Gül de 2 Şubat tarihinde yaptığı bir açıklamada, "Türkiye'nin Kuzey Irak'ın teröristler için güvenli bir koronak haline gelmesinin önlenmesi ve Kürtlerin burada iktidarı ele geçirme baskılarının kontrol altına alınması konusunda ABD'den daha fazla çaba göstermesini beklediğini" yinelemiştir.³⁷

Türkiye'den gelen eleştirilerin yoğunlaşması üzerine, PKK sorununun çözümü için Türk hükûmetiyle birlikte çalıştıkları açıklamasını yapan Washington yönetimi,³⁸ Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice'ı Ankara'ya göndererek, Irak konusunda desteğine ihtiyaç duyduğu Türkiye'nin terör ve Kuzey Irak Kürtleri konusundaki endişelerini gidermeye çalışmıştır.³⁹ Kısa ziyareti süresince Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül ile görüşen Rice, ABD'nin, bütün Iraklıların temsil edildiği, birleşik ve komşularıyla barış içinde yaşayan bir Irak'tan yana olduğunun altını çizerek, son dönemde Ankara ile Washington arasındaki gerginleşen ilişkilerin nedeni sorulduğunda, "dostlar arasında zaman zaman farklılıkların olabileceğini" belirterek iki ülke arasındaki ilişkiyi "gergin değil sağlam bir ilişki" olarak tanımlamıştır.⁴⁰ Amerikan Dışişleri Bakanı'nun sorunlar yerine iş birliğini öne çıkarmaya çalışan bu yaklaşımı Türk hükûmeti yetkililerinde de yansımaları bulmuştur. Rice ile yaptığı görüşme sonrasında Başbakan Erdoğan, ABD ile ilişkilerin "olumlu ve olgun bir noktada" olduğunu söylerken, Dışişleri Bakanı Gül de, "Türkiye ve ABD'nin terörle mücadele ve bölgede barış konusunda iş birliğini sürdüreceklerinin" altını çizmiştir.⁴¹ Ancak Türk tarafından gelen bu ılımlı yorumlara rağmen, Rice'ın temaslarında, Türkiye'nin Amerikan yönetiminden temel beklentisi olan, Kuzey Irak'taki PKK teröristlerine karşı askerî operasyon düzenlenmesi konusunda bir ilerleme sağlanamamıştır.⁴²

³⁶ Alan Friedman ve Frederick Kempe, "Turkey's Leader Says U.S. Ignores Kurdish Terror", **Wall Street Journal**, 31 Ocak 2005.

³⁷ John Ruwitch, "Türkiye ABD'den Kuzey Irak'ta daha fazla çaba göstermesini bekliyor", **Reuters**, 2 Şubat 2005. (DBT).

³⁸ "Boucher: PKK İçin Türk Hükûmetiyle Çalışıyoruz" **Hürriyet**, 2 Şubat 2005.

³⁹ "Rice assures Turkey on Iraq unity, Kurdish rebels", **AFP**, 6 Şubat 2005.

⁴⁰ "Die USA gegen kurdische Sezession im Irak", **NZZ**, 7 Şubat 2005.

⁴¹ "Rice besänftigt die Gemüter in Ankara", **NZZ**, 7 Şubat 2005.

⁴² Hasan Celal Güzel, "Ortak Cephe'ye Dikkat", **Dünden Bugüne Tercüman**, 18 Şubat 2005.

Türkiye'nin bu alandaki beklentilerinin karşılanamamış olmasının ülkedeki Amerikan karşıtlığını körüklemesinin de etkisiyle,⁴³ Rice'ın ziyareti ardından her iki taraftan gelen olumlu mesajlara rağmen, Şubat ve Mart aylarında Ankara-Washington ilişkilerinde yeni gerginliklere yol açacak gelişmelerin yaşanması söz konusu olmuştur. Özellikle Irak konusundaki politika farklılıklarından beslenen bu gelişmeler iki ülke arasında 1 Mart 2003 Tezkeresinin reddedilmesinin ardından yaşanan krize benzer bir ortamın doğmasına yol açmıştır. Siyasi alanda yaşanan gelişmelerin yanında, Türkiye ve ABD mediasında çıkan karşı ülkeyi suçlayıcı yazılar ve diğer yayınlar da Türk-Amerikan ilişkilerinde, tezkere, çuval, Felluce, Kerkük ve PKK krizlerinden sonra bir de imaj krizinin yaşanmasına yol açmıştır.⁴⁴ Condoleezza Rice'ın Ankara temasları sırasında dile getirdiği ABD'nin Türkiye'deki olumsuz imajına dair endişeleri, onun öncesinde Türkiye'ye gelen Amerikan Savunma Bakanlığı Müsteşarı Douglas Feith tarafından ifade edilmiş ve Türk hükümeti, halkın ABD'ye karşı olumsuz görüşünün düzeltilmesi konusunda çaba sarf etmeye çağrılmıştı. Amerikalı yetkililerin bu taleplerinde, o sıralarda Türkiye ile ABD arasında kurgusal bir savaşı konu alan "Metal Fırtına" isimli bir kitabın Türkiye'de en çok satan kitaplar arasında yer alması, ülke içinde ve uluslararası düzeyde yapılan anketlerde Türkiye'deki Amerikan karşıtlarının oranının çok yüksek seviyelerde çıkması⁴⁵ ve Türk mediasında, Washington yönetimini Türkiye'nin güvenliğini zedeleyecek şekilde, işgal altında bulundurduğu Irak topraklarında PKK'yı barındırmakla suçlayan yazı ve yorumların sayısının artması önemli bir rol oynamıştır.⁴⁶

Türkiye'deki elitleri, aydınları ve bazı ordu mensuplarını da kapsayarak Washington'u endişeye sevk edecek bir şekilde yaygın ve güçlü hale gelen bu yeni Amerikan karşıtlığında,⁴⁷ Türk mediasındaki haberlerin yanında, ABD'nin Ankara Büyükelçisi Eric Edelman'ın

⁴³ Sami Kohen, "ABD karşıtı havanın nedenleri", **Milliyet**, 8 Şubat 2005.

⁴⁴ Emin Pazarıcı, "Dikkat; ABD Sevilecek!" **Dünden Bugüne Tercüman**, 22 Şubat 2005.

⁴⁵ Karl Vick, "In many Turks' eyes, US remains the enemy", **Washington Post**, 10 Nisan 2005.

⁴⁶ "Tepkinin kaynağı PKK ve Kuzey Irak", **Cumhuriyet**, 10 Mart 2005; "ABD Türkleri kazanmak istiyorsa PKK'yı bitirmeli", **Zaman**, 10 Mart 2005.

⁴⁷ "Türkiye'de en çok satan kitap kurgusal bir Türkiye-ABD savaşını anlatıyor", **AP**, 22 Şubat 2005. (DBT).

Cumhurbaşkanı'nın Suriye gezisi konusundaki "yasaklayıcı" tarzının ve Amerikan medyasında çıkan bazı yazıların kamuoyunu rahatsız etmesi de etken olmuştur.⁴⁸ Bu yazılardan biri, Robert Pollock'un Wall Street Journal gazetesinde çıkan ve "Avrupa'nın Hasta Adamı" olarak tanımladığı Türkiye'nin politikalarını ağır şekilde eleştiren makalesiydi. Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Faruk Loloğlu ve Türk-Amerikan Dernekleri Asamblesi Başkan Yardımcısı Günay Evinç'in, basıldığı gazetenin editörüne gönderdikleri mektuplarıyla eleştirdikleri makale, Türkiye'deki medya ve siyasetçiler arasında büyük tepki görmüştür.⁴⁹ Pollock'un ardından 22 Şubat'ta Amerikan Savunma Bakanı Rumsfeld'in eski Irak danışmanı Michael Rubin'in "Yeşil Sermaye ve Türkiye'de İslamcı Politika" başlıklı makalesinde Türkiye ve AKP'ye ağır eleştiriler yönelmesi, Türkiye'de, bu makalelerin Amerikan resmî görüşünü yansıttığı kuşkuyla birleşince, Ankara'dan istediklerini almakta zorlanan Amerikalıların bir karalama kampanyasına giriştikleri izlenimini uyandırmış ve Amerikan karşıtlığını körüklemiştir.⁵⁰ Savunma Bakanı Rumsfeld'in 20 Mart'ta, Türkiye'nin Irak Savaşı esnasında kuzeyden cephe açılmasına izin vermemesinin isyancıların kuzeye kaçarak daha güçlü örgütlenmelerine neden olduğunu açıklayarak Irak'taki isyanın büyüklüğünden dolayı olarak Türkiye'yi suçlaması da⁵¹ iki ülke arasındaki ilişkilerdeki gerginliği artıran bir başka faktör olmuştur.⁵²

Türk-Amerikan ilişkilerinde temel olarak Irak meselesinden kaynaklanan sorunlar 2005 yılı sonuna kadar karşılıklı suçlamalar ve verilen sözlerle, çözüm konusunda fazla ilerleme sağlanmadan devam etmiştir. Türkiye'nin özellikle PKK'ya karşı askerî operasyon ısrarları konusunda, zaman zaman Irak hükümetini bu konuda yetkili olarak işaret eden, zaman zaman da kendilerinin bu sorunun çözümü konusunda Türkiye'ye yardım edecekleri sözünü veren, ancak bu sözü tutmayan ABD'li yetkililer, bu konudaki iş birliğinden uzak ta-

⁴⁸ James Morrison, "Büyükelçi Edelman Türkiye'den ayrılıyor", **Washington Times**, 21 Mart 2005. (DBT).

⁴⁹ "A Distorted View of Turkey, America's Friend", **Wall Street Journal**, 22 Şubat 2005.

⁵⁰ Graham E. Fuller, "Türklerden vazgeçmeyin... Ankara Amerikan karşıtı değil, sadece bağımsız", **LAT**, 11 Nisan 2005.

⁵¹ "Rumsfeld regrets US troops were 'blocked' from entering Iraq through Turkey", **AFP**, 20 Mart 2005.

⁵² Sonni Efron, "Conflict in Iraq", **Los Angeles Times**, 21 Mart 2005.

vırlarına rağmen Ankara'dan, Irak'taki istikrarı sağlama çabalarına destek istemişler ve İncirlik üssü konusunda Irak ve Afganistan operasyonları için geniş kapsamlı kullanım izni istemişlerdir.

İncirlik konusundaki geniş kapsamlı kullanım iznini bir anlamda Washington'un PKK konusundaki iş birliğine bağlayan Ankara ise,⁵³ bir yandan da, bazen eleştiri bazen görüşmeler yoluyla, terörle mücadele konusunda Amerikan yönetiminin desteğini almaya çalışmıştır. Bu çerçevede Cumhurbaşkanı Sezer'in, 7 Nisan'da Harp Akademileri'nde yaptığı bir konuşmada ABD'yi, PKK'ya karşı gerekli önlemleri almaya çağırmasının ardından,⁵⁴ Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ali Tuysan Nisan ortasında gittiği Washington'da ilişkilerde yaşanan sorunların giderilmesine çalışmış ve Türkiye'nin PKK konusundaki hassasiyetlerini anlatmıştır.⁵⁵ Bu hassasiyetler son dönemde, Kuzey Irak'tan Türkiye'ye çok sayıda PKK militanının ve patlayıcının girdiği yolundaki haberler,⁵⁶ Mersin'deki PKK gösterisinde Türk bayrağının yakılmaya çalışılmasının kamuoyunda oluşturduğu infial ve yaşanan çatışmalarda çok sayıda güvenlik görevlisinin hayatını kaybetmesiyle iyice artmıştı. Hükümet açısından bakıldığında, ordu yönetiminin değişik kademelerinden gelen Kuzey Irak'taki PKK varlığı konusunda artık bir şeyler yapılması yönündeki talepler, bu konunun Washington'la temaslarda özellikle vurgulanması için ayrı bir baskı oluşturmaktaydı. Kara Kuvvetleri Komutanı Yaşar Büyükanıt'ın Mart ortasında yaptığı bir açıklamada, Türkiye'ye giren terörist sayısının tekrar Öcalan'ın yakalandığı 1999 tarihindeki seviyeye ulaştığını belirterek bir Irak politikamızın olmadığı tespitinde bulunması ve terörle mücadele konusunda hükümeti eleştirmesi,⁵⁷ her ne kadar Dışişleri Bakanı Gül tarafından, Büyükanıt'ın Genelkurmay adına konuşma yetkisi olmadığı⁵⁸ ve Başbakan Erdoğan tarafından da, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına konuşma yetkisi Başbakanıdır, politika yok demek, kesinlikle yanlıştır" sözleriyle⁵⁹ geri çevrilse de, Kuzey Irak ve PKK konularında ABD politikalarına karşı Türkiye'de oluşan tepkiyi

⁵³ "İncirlik'e karşı PKK", **Akşam**, 26 Mart 2005; Oktay Ekşi, "İncirlik meselesi nedir?", **Hürriyet**, 26 Mart 2005.

⁵⁴ "Sezer'den ABD'ye: PKK için adım atın!", **Vatan**, 8 Nisan 2005.

⁵⁵ "PKK kaygımızı ABD'ye ilettik", **Dünden Bugüne Tercüman**, 18 Nisan 2005.

⁵⁶ "Büyükanıt: Sınırdaki terörist sızmalar arttı", **Milliyet**, 11 Nisan 2005.

⁵⁷ "Komutan dikkat çekti", **Milliyet**, 15 Mart 2005.

⁵⁸ Abdullah Karakuş, "Genelkurmay Başkanı yetkili", **Milliyet**, 18 Mart 2005.

⁵⁹ Elçin Ergün, "Yetki Başbakanda", **Milliyet**, 1 Nisan 2005.

ve bu tepkinin de hükümet üzerinde oluşturduğu baskıyı göstermekteydi.⁶⁰

Hükümetin, PKK'nın dış kaynaklarının kurutulması konusunda kendi üzerine gelen bu baskıyı yansıttığı ABD'den teröre karşı iş birliği konusunda daha olumlu sinyaller gelmesi iki ülke ilişkilerinde Şubat-Mart döneminde ağırlaşan kriz atmosferinden bir ölçüde de olsa çıkılmasını sağlamıştır. Tuygan'ın yukarıda değinilen Washington gezisi sırasında PKK ile mücadelesinde Türkiye'ye desteğini artıracak sözü veren Amerikan yönetiminin telkinleri sonucu yeni seçilen Irak geçici yönetimi Başbakanı İbrahim El-Caferi'nin 20 Mayıs'ta Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret sırasında PKK konusunda ortak mücadeleye dair güvence vermesi⁶¹ ve aynı ayın sonunda, Türk dış politikasının başka bir sorunu olan Kıbrıs konusunda izolasyonun kaldırılmasına destek vermek amacıyla Amerikan Kongresi'nden bir heyetin Kuzey Kıbrıs'ı ziyaret etmesi Türk-Amerikan ilişkilerinin normale dönmesi yolunda atılan önemli adımlar olmuştur.⁶² Amerikan Büyükelçisi Edelman'ın 26 Mayıs'ta, PKK'ya karşı operasyon konusunda Türkiye'ye verdikleri sözün arkasında olduklarını açıkladığı sıralarda, resmî bir ziyaret için Washington'da bulunan TBMM Başkanı Bülent Arınç da, Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Stephen Hadley ile yaptığı görüşmeler sonrasında yaptığı açıklamada, Kuzey Irak'daki PKK varlığı konusunda Türkiye'nin duyduğu kaygıya hak verildiğini ifade etmekteydi.⁶³

Arınç'tan on gün sonra ABD'yi ziyaret eden Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül de Amerikan Başkanı Bush ve Dışişleri Bakanı Rice ile yaptıkları görüşmelerde PKK ile mücadelede Türkiye'nin Washington yönetiminden beklentilerini dile getirerek, ABD'nin bu konuda, iki ülke arasında mevcut olan iş birliği düzeyinin gerektirdiğinin çok altında destek verdiğini ifade etmişlerdir.⁶⁴ Amerikan tarafı da görüşmelere ilişkin yaptığı açıklamalarda, Ankara ile stratejik iliş-

⁶⁰ Cüneyt Arcayürek, "Nihayet, Evet Nihayet", *Cumhuriyet*, 16 Mart 2005; Ali Bayramoğlu, "İki olay, bir analiz", *Yeni Şafak*, 17 Mart 2005.

⁶¹ "Caferi, PKK ile mücadele konusunda güvence verdi", *Zaman*, 21 Mayıs 2005.

⁶² "ABD heyeti Kuzey Kıbrıs'ı ziyaret ederek Kıbrıslı Rumları kızdırdı", *AP*, 31 Mayıs 2005; "US congress team flies into north Cyprus despite protests from Nicosia", *AFP*, 30 Mayıs 2005.

⁶³ "TBMM Başkanı Arınç'ın ABD Ziyareti", *ASR*, 28 Mayıs 2005. (DBT).

⁶⁴ "ABD'den PKK ile mücadele sözü", *Dünden Bugüne Tercüman*, 9 Haziran 2005.

kilerin önemine vurgu yaparak Türkiye'nin, demokrasisi Ortadoğu halklarına örnek teşkil eden değerli bir müttefik olduğunu belirtmişlerdir.⁶⁵ Erdoğan'ın PKK ile mücadeleye dair talepleri ile ilgili Washington'un yaklaşımı konusunda gerek Türk gazeteleri, gerekse uluslararası medya farklı yorumlar yapmışlardır. Bir kısmı bu konuda Amerikan yönetiminin Türkiye'ye desteğini artıracığı izlenimi edindiklerini yazarken,⁶⁶ bir kısmı da Ankara'nın bu konudaki taleplerinin Washington'da beklediği desteği bulamadığı sonucuna varmışlardır.⁶⁷ Ancak bu görüşmeler sonrasında, ABD'nin 150 PKK'lı'nın yakalanması için bir girişim başlatması,⁶⁸ Irak Devlet Başkanı Talabani'nin 17 Haziran'daki, Başbakanı Caferi'nin 25 Hazirandaki ve Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari'nin 29 Haziran'daki, PKK'ya karşı sessiz kalmayacakları ve Irak'ta barındırmayacakları yönündeki açıklamaları, Washington yönetiminin, Türkiye'nin arzu ettiği ölçüde olmasa da, PKK terörüne karşı Ankara'ya desteğini artırma yönündeki sözünü tutacağı yönünde bir izlenim oluşmasına yol açmıştır.⁶⁹ Başbakan Erdoğan da, Amerikan yönetimini bu konuda teşvik etmek düşüncesiyle, Kıbrıs konusunda zaten Türkiye'ye destek veren ABD'nin aynı desteği PKK konusunda da vermesi durumunda Türkiye'deki halkın ABD'ye bakışının olumlu yönde değişeceğini açıklamıştır.⁷⁰

Irak'lı liderlerin ve ABD'nin verdikleri sözleri uygulama konusunda yeterince istekli davranmamaları Erdoğan'ın ziyaretinin ardından Türkiye-ABD/İrak arasında yumuşayan havanın kısa sürede

⁶⁵ Brian Knowlton, "Prise and chill in Turkey meeting ", **International Herald Tribune**, 9 Haziran 2005.

⁶⁶ "ABD ikna oldu, 3'lü PKK zirvesi yakında", **Hürriyet**, 8 Haziran 2005; "PKK'ya karşı sıkı işbirliği", **Radikal**, 8 Haziran 2005; "Amerika'dan PKK sözü", **Türkiye**, 9 Haziran 2005; "Washington will prevent attacks against Turkey from Iraq: Turkish FM", **AFP**, 8 Haziran 2005.

⁶⁷ "Bush'tan PKK desteği çıkmadı", **Hürriyet**, 10 Haziran 2005; "PKK talebi reddedildi", **Cumhuriyet**, 10 Haziran 2005; "Bush Türkiye'yi takdir ediyor, fakat müttefike çok az şey sunuyor", **Washington Post**, 9 Haziran 2005. (DBT); Katja Gelinsky ve Rainer Hermann, "Erdogan unzufrieden mit Amerika", **Frankfurter Allgemeine Zeitung**, 9 Haziran 2005.

⁶⁸ "ABD 150 PKK'lı için yakalama emri verdi", **Hürriyet**, 11 Haziran 2005.

⁶⁹ "Turkey, US increasing cooperation in Iraq: report", **AFP**, 14 Haziran 2005. "Talabani: PKK'ya sessiz kalamayız", **Türkiye**, 18 Haziran 2005; Caferi: PKK Irak'ta barınmayacak", **Vatan**, 26 Haziran 2005; "Zebari: PKK'yı Irak'ta barındırmayız", **Yeni Şafak**, 30 Haziran 2005.

⁷⁰ "Erdoğan: PKK'lılar yakalanırsa hava olumluya döner", **Yeni Şafak**, 12 Haziran 2005.

yeniden sertleşmesi sonucunu doğurmuştur. Bunda, daha Erdoğan'ın ABD'ye hareketinden bir gün önce Genelkurmay İkinci Başkanı İlker Başbuğ'un ağzından, PKK konusunda ABD'den somut adımlar beklediğini dile getiren ordu üst yönetiminin artan talepleri⁷¹ ile eylemlerini tatil bölgelerine taşıyan ve son aylarda Kuzey Irak'tan Türkiye'ye 2000 kadar militanını sokan PKK'nın saldırılarını artırması etkili olmuştur.⁷² Ordu yönetiminden ve kamuoyundan gelen baskılar sonucu Başbakan Erdoğan'ın 14 Temmuz'da, "uluslararası hukuk bu türden sınır ötesi operasyonlara müsaade ediyor, gerekirse bu hakkımızı kullanırız" sözleriyle Türkiye'nin PKK'lı teröristlerle mücadele kapsamında Kuzey Irak'a müdahale hakkını saklı tuttuğunu açıklaması ABD ve Irak tarafında tepkiye yol açmıştır.⁷³ Amerikan Genelkurmay Başkanı Myers'in, "Türkiye'nin sınır ötesi operasyon için, egemen bir ülke olan Irak'la görüşmeler yapması gerektiği ve bu konuda Irak hükümetinin söyleyecek birçok şeyi olacağı" yönündeki sözleri karşısında⁷⁴ Erdoğan'ın, "gerekirse sormadan gireriz" şeklinde basına yansıyan ifadeleri gerginliği yeniden artırmıştır.⁷⁵ Bu arada 19 Temmuz'da yaptığı açıklamada, Kuzey Irak'ta üslenen PKK'lı teröristlerin yakalanması ve etkisiz hale getirilmesi konusunda Irak hükümetine yönelik taleplerini yineleyen İlker Başbuğ'un, bu konuda Bağdat yönetiminin gerekenleri yapmaması durumunda Türkiye'nin harekete geçeceği tehdidinde bulunması da gerginliğin bir başka kaynağını oluşturmuştur.⁷⁶

Aynı günlerde Türkiye'de yapılan Irak'a komşu ülkeler toplantısında da güvenlik konularını ön plana çıkararak Irak yönetimi üzerine baskıyı artıran Türkiye, Başbakan'ın 20 ve 28 Temmuz'da basına yaptığı açıklamalarla Kuzey Irak'taki PKK unsurlarına karşı askerî

⁷¹ "Başbuğ'dan PKK talebi", **Milliyet**, 7 Haziran 2005.

⁷² Murat Yetkin, "Ankara'da PKK asabiyeti yükseliyor", **Radikal**, 15 Temmuz 2005. Mark Landler, "Turkey expects some U.S. help with rebels", **NYT**, 22 Temmuz 2005.

⁷³ "Türkische Kurdenpolitik: Erdogan droht mit Einmarsch in den Irak", **Der Spiegel**, 20 Temmuz 2005; Gerd Höhler, "Erdoğan PKK'yı Irak'ta tehdit ediyor", **Frankfurter Rundschau**, 18 Temmuz 2005. (DBT).

⁷⁴ "Türkiye operasyon için Irak'la görüşün", **Milliyet**, 15 Temmuz 2005.

⁷⁵ Semih İdiz, "Erdoğan'dan Myers'a yanıt: K. Irak'a gerekirse sormadan gireriz", **Milliyet**, 20 Temmuz 2005.

⁷⁶ "Turkey keeps up pressure on Iraq over Kurdish rebels", **AFP**, 19 Temmuz 2005; Fikret Bila, "Irak engellemezse biz engelleriz", **Milliyet**, 20 Temmuz 2005.

operasyon ihtimalini tekrarlamıştır.⁷⁷ Türkiye'nin böyle bir operasyonunu reddeden Washington yönetimi ise yaklaşan Irak anayasa referandumu ve seçimleri ile İran'ın nükleer çalışmalarının durdurulmasına yönelik çabaları konusunda desteğini arzu ettiği Ankara'yı tatmin etmek için yeniden iş birliği yönünde işaretler vermeye başlamıştır. Bu çerçevede Ağustos'un ilk haftasında Washington'da Türkiye, ABD ve Irak'lı güvenlik uzmanları arasında PKK terörüyle mücadele konusunda iş birliği yollarının konuşulduğu toplantıların ardından,⁷⁸ ABD Avrupa Kuvvetleri Komutanı James Jones ile Merkezi Kuvvetler Komutan Yardımcısı Lance Smith, Irak ve PKK'yla mücadele konularını konuşmak üzere 8 Eylül tarihinde Ankara'ya gelmişlerdir.⁷⁹ Genelkurmay Başkanı Özkök'le görüşmesinin ardından düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'nin terörizme karşı verdiği mücadeleyi öven Jones, terörizmle mücadele konusunda Türkiye ile iş birliği içinde olduklarını açıklamıştır. Ancak "artık Irak'ta egemen bir hükümetin var olduğunun" altını çizen Amerikalı General,⁸⁰ PKK sorununun Irak, Amerika ve Türkiye'nin ortak problemi olduğu yönündeki Amerikan görüşünü tekrarlayıp bu sorunun Türkiye ve Irak arasında ve gerektiğinde Amerika'nın yardımıyla çözülebileceğini söyleyerek,⁸¹ Ankara'nın, PKK konusundaki iş birliği karşılığında Washington'un Irak politikasına ve istikrarlı bir Irak yönetiminin kurulmasına destek vermesini beklediklerini ima etmiştir.⁸²

Bu beklenti içerisinde Washington yönetimi 2005'in son çeyreğinde Türkiye'yi yatıştırma yönündeki girişimlerini artırmış, ancak bu girişimler genel olarak iyimser bir beklenti içerisine giren Türk yetkililerin zaman zaman ABD'yi hedef alan eleştirilerine ve Kuzey Irak'ta tek taraflı eylem tehditlerine engel olmaya yetmemiştir. Jones'in An-

⁷⁷ Boris Kalnoky, "Ankara rüstet sich zum Kampf gegen die PKK", **Die Welt**, 23 Temmuz 2005; Richard Beeston, "Turkish leader calls on US to tackle his rebels", **The Times**, 28 Temmuz 2005.

⁷⁸ "US, Iraq, Turkey officials meet on PKK", **AFP**, 8 Ağustos 2005.

⁷⁹ Murat Yetkin, "ABD'den iki konuk", **Radikal**, 8 Eylül 2005.

⁸⁰ Ancak Jones'un bu ifadelerinden bir gün sonra, Irak Devlet Başkanı Talabani'nin, "ABD güçlerinin sadece teröre değil, komşu ülkelerin Irak'a müdahale etmesine karşı da bir ihtiyaç" olduğu yönündeki açıklamaları, Irak'ın artık egemen bir devlet olduğu görüşüyle çelişmekteydi. Güngör Mengi, "Acıklı Komedi", **Vatan**, 11 Eylül 2005.

⁸¹ "Amerika, Kuzey Irak'taki PKK'yla mücadele konusunda Türkiye'ye verdiği yardım sözünü tekrarladı", **ASR**, 10 Eylül 2005. (DBT).

⁸² "Turkey, US discuss combating Kurdish rebels in Iraq", **AFP**, 9 Eylül 2005.

kara temaslarının hemen ardından, Amerika'nın Ankara Maslahatgüzarı Nancy McEldowney, ABD'nin PKK ile El-Kaide arasında bir fark görmediği, ancak Irak'taki koalisyon askerlerine ve merkezi hükümete karşı savaşıran direnişçilerle mücadelenin önceliğe sahip olduğu yönündeki açıklamasını takiben,⁸³ Dışişleri Bakanı Gül Amerikan güçlerinin PKK'ya karşı bir askerî operasyon gerçekleştirmeleri yönündeki Türkiye'nin talebini yinelemiştir.⁸⁴ 16 Eylül'de ise Başbakan Erdoğan BM Genel Kurul toplantılarına katılmak için gittiği New York'ta Amerikalı ve Iraklı yetkililerle yaptığı görüşmeler sonrasında, PKK konusunda o zamana kadar hiçbir somut adım atılmadığını, henüz zayıf olan Irak güvenlik güçlerinin PKK'ya karşı harekete geçebilmeleri için ABD ve koalisyon güçleri tarafından desteklenmeleri gerektiğini ifade ettikten sonra, "ABD güçlerinin ya da Irak ordusunun Kuzey Irak'taki PKK teröristlerine karşı daha sıkı önlemler almaması halinde Türk Hükümeti'nin gereken adımları atacağını" söyleyerek Washington'a yönelik baskıyı artırmaya çalışmıştır.⁸⁵ Bu açıklaması öncesinde BM kulislerinde ayaküstü görüştüğü Başkan Bush'un kendisine, "Irak Devlet Başkanı Talabani ile görüşüp PKK konusunda bir şeyler yapmasını istediği" yönünde söylediği sözlerden yeterince tatmin olmaması Erdoğan'ın bu buluşma sonrasında Ankara'nın taleplerini tekrarlamasının nedeni olarak gösterilebilir.⁸⁶

Ankara'nın taleplerindeki artışla da ilgili olarak, Washington yönetimi, Irak, İran, Suriye ve İsrail politikaları açısından önemini azalmadığını bildikleri Türkiye ile ilişkilerin daha fazla zarar görmemesi amacıyla sırasıyla Ulusal Güvenlik Danışmanı Stephen J. Hadley, kamu diplomasisinden sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Karen Hughes ve silah kontrolünden sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert Joseph'i Ankara'ya göndermiştir. Condoleezza Rice'tan sonra Amerikan Başkanı'nın Ulusal Güvenlik Danışmanı olan ve bu göreve geldikten sonra ilk denizaşırı ziyaretini 23 Eylül'de Türkiye'ye yapan Hadley Türkiye'de yürüttüğü görüşmelerde, tüm faaliyetlerini kınadıkları PKK'nın terörist bir örgüt olduğunu ve Türkiye'nin bu örgüt yüzünden uğradığı zararları anladıklarını belirtip, bu tehdide karşı daha fazlasını yapabilmek için "Türkiye, Koalisyon güçleri ve Irak

⁸³ "PKK ile El-Kaide arasında hiç fark yok", **Zaman**, 12 Eylül 2005.

⁸⁴ "Gül: ABD güçleri PKK'ya operasyon yapmalı", **Türkiye**, 13 Eylül 2005.

⁸⁵ "Erdoğan, Kuzey Irak'ta sıkı önlemler talep etti", **Reuters**, 17 Eylül 2005. (DBT).

⁸⁶ "Bush'tan Erdoğan'a: Talabani'ye 'Irak için bir şeyler yap' dedim", **Hürriyet**, 15 Eylül 2005; Fikret Bila, "Bush'un Talabani'den ricası", **Milliyet**, 16 Eylül 2005.

Hükümetinin ortak çalışmaya ihtiyaçları olduğunu" ifade etmiştir.⁸⁷ Hadley'in ardından 27 Eylül'de Ankara'ya gelen Hughes'un temel amacı ise, son bir yıldır yoğun bir şekilde gündeme gelen, Türkiye'deki Amerikan karşıtlığının nedenlerinin sorgulanması ve önlenmesi konusunda gerekli adımların atılmasıydı.⁸⁸

Bu şekilde Ankara'ya gönderdiği yetkilileri aracılığıyla Türkiye'ye, güvenilir bir müttefik olduğunu göstermeyi amaçlayan Amerikan yönetimi 21 Eylül'de Dışişleri Bakanı Gül ile görüşen Condoleezza Rice'ın ağzından, PKK'ya karşı operasyon konusunun, yapıp yapılmayacağına değil, sadece ne zaman yapılacağına bir sorun teşkil ettiğini söyleyerek bu konuda ciddi olduğunu sinyallerini vermeye çalışıyordu.⁸⁹ Ancak PKK'nın önemli isimlerinden Zübeyir Aydar'ın aynı günlerde yaptığı, "Amerikan yönetiminin PKK'ya karşı bir operasyon yapmasını beklemediği, Kürtlerle ittifak yapan ABD'nin, Türkiye için Kürtleri öldürmeyeceği" şeklindeki açıklamaları, aslında Ankara'da, Washington'dan gelen açıklamalardan daha inandırıcı olarak değerlendirilmekteydi.⁹⁰

Ekim ayı içerisinde artan PKK saldırılarında çok sayıda askerin hayatını kaybetmesi Türk hükümetinin Irak ve Amerikan yönetimini hedef alan eleştirilerinin de artması sonucunu doğurmuştur. Bu konuda kamuoyunun giderek artan baskısını da üzerinde hissederek Başbakan Erdoğan 18 Ekim'de yaptığı açıklamada, artık Türkiye'nin sabrının tükendiği, ABD ve Irak güçlerinin Kuzey Irak'taki PKK örgütlenmesine son vermeleri gerektiği uyarısında bulunarak, aksi takdirde Türkiye'nin müdahalesinin söz konusu olacağını söylemiştir.⁹¹ Bu gergin ortamda, ABD'yi ziyaret eden Irak Kürdistan Bölgesi Başkanı Barzani'nin Beyaz Saray'da kabul edilmesi ve bağımsız bir devlet başkanı gibi ağırlanması Türkiye'de tedirginliğe yol açmıştır.⁹² Dışişle-

⁸⁷ Peter Baker, "Hadley makes Turkey a priority stop", *Washington Post*, 24 Eylül 2005; "Bush'un danışmanı Hadley: PKK'ya fırsat vermeyeceğiz", *Türkiye*, 24 Eylül 2005.

⁸⁸ Ferai Tınç, "Bush'un imaj gurusu Gül'ün mesajıyla dönüyor", *Hürriyet*, 30 Eylül 2005.

⁸⁹ "ABD Dışişleri Bakanı Rice: ABD, PKK'ya karşı operasyonda kararlı. Bir ilke değil zamanlama meselesi", *Vatan*, 22 Eylül 2005.

⁹⁰ Belma Akçura, "ABD, Türkiye için Kürtleri öldürmez", *Milliyet*, 25 Eylül 2005.

⁹¹ "Turkey's patience running out over Iraqi haven for Kurds, says PM", *AFP*, 18 Ekim 2005; Mahir Kaynak, "Sabrın Taşması", *Star*, 21 Ekim 2005.

⁹² "Ankara'da Bush'a Barzani Tepkisi", *Zaman*, 27 Ekim 2005.

ri Bakanlığı, ABD'nin Ankara Maslahatgüzarını Bakanlığa çağırarak, "Başkan Bush'un Barzani'yi kabulü sırasında 'Kürdistan Başkanı' şeklinde hitap etmesinden duyduğu rahatsızlığı belirtip bunun Irak'ın birliğini çökertebileceğini" ifade etmiştir.⁹³ Barzani'nin Washington ziyareti Türkiye'de özellikle muhalefet partileri ve medyanın önemli kısmında büyük tepkiye yol açsa da, Amerikan Başkanı'nun PKK'ya karşı mücadele konusunda konuşuna baskı yapması Türk medyasında atmosferin değişmesine yol açmıştır.⁹⁴

Arada yaşanan bazı sorunlara rağmen Washington yönetiminin, Ankara ile PKK'ya karşı mücadele konusunda iş birliği arzusunda olduğuna dair girişimleri Kasım ayında da devam etmiştir. Bu çerçevede 10 Kasım'da Türkiye'ye gelen uluslararası güvenlikten sorumlu Savunma Bakan Yardımcısı Peter Flory Türk yetkililerle yaptığı görüşmeler sonrasında, ülkesinin Türkiye ile, PKK'nın terör faaliyetlerine karşı hem Türkiye, hem Irak, hem de Avrupa'da iş birliği içinde olduğunu açıklamıştır. Bu sorunun çözümünün zaman alacağını belirten Flory, Türkiye'nin bu konudaki öncelikli muhatabının Irak Hükümeti olduğunu da hatırlatmayı ihmal etmemiştir.⁹⁵ Flory'nin ziyaretinden kısa bir süre sonra ABD'nin, Ankara'nın, kapatılması için uğraştığı PKK yanlısı Roj TV'nin yayınlarının sona erdirilmesi konusunda çağrıda bulunduğu haberleri Türkiye'de, ABD hakkındaki kanaatin kısmen de olsa iyileşmesine katkıda bulunmuştur.⁹⁶

Aralık ayında Türkiye ile ABD arasında güvenlik konulu temasların daha da yoğunlaştığı görülmüştür. FBI Başkanı Robert Müller ve CIA Başkanı Porter Goss'un Türkiye'yi ziyaretlerinin hemen ardından, Kuzey Irak'taki PKK örgütlenmesi konusunda ABD'yi de hedef alan eleştirileriyle tanınan ve 2006 yılında Genelkurmay Başkanı olması beklenen Kara Kuvvetleri Komutanı Yaşar Büyükanıt ABD'ye resmî bir gezide bulunmuştur. Bu görüşmelerde PKK ile ortak mücadelenin altyapısının hazırlandığı yorumları ağırlık kazanmıştır. Türkiye'nin son dönemde üst düzeydeki politikacıları ve bürokratları ağızından, ABD'nin Irak'ta en güvendiği müttefikleri olan Kürtlerin Ku-

⁹³ "Ankara'da 'Başkan Barzani' Rahatsızlığı", **Vatan**, 27 Ekim 2005.

⁹⁴ Mehmet Ali BİRAND, "Barzani'ye Bush'tan Türkiye Uyarısı..." **Posta**, 27 Ekim 2005; "Bush'tan Barzani'ye: Irak'ın Bütünlüğü Korunacak", **Hürriyet**, 28 Ekim 2005; "Barzani'ye Çifte Uyarı", **Türkiye**, 28 Ekim 2005.

⁹⁵ "ABD Türkiye'ye destek sözünü yineledi", **ASR**, 11 Kasım 2005. (DBT).

⁹⁶ "Washington calls for Denmark to shut down Kurdish TV station", **AFP**, 21 Kasım 2005.

zey Irak'taki, Irak'ın toprak bütünlüğü içerisindeki otoritelerini kabullemeye yönelik açıklamaları ve uygulamaları ardından,⁹⁷ Barzani ve Amerikan güçlerinin bölgedeki PKK unsurlarının temizlenmesi konusunda Ankara ile iş birliği yapacakları haberleri PKK saflarında da huzursuzluğa yol açmıştır.⁹⁸ Türk-Amerikan ilişkilerinde güvenlik alanında iş birliğinde yaşanan bu ilerleme de, Türkiye'nin 15 Aralık Irak Parlamento seçimlerinin başarılı bir şekilde yapılması konusunda Amerikan yönetimine verdiği güçlü desteğin önemli bir rolü olmuştur. 4 Aralık'ta Iraklı Sünni liderlerle Amerikalıları İstanbul'da bir araya getiren Ankara'nın, Sünnilerin seçimlere katılmaya ikna edilmesi konusunda büyük etkisi olmuştur.⁹⁹

PKK'ya karşı mücadelede iş birliği konusunda Türkiye ile ABD'nin 2005 yılı sonunda yakaladıkları bu olumlu atmosferin devam edip etmeyeceği konusunda bir öngöründe bulunmak kolay değildir. Ancak, Washington yönetiminin, bütün yıl boyunca Türk tarafına bu konuda verdiği destek mesajlarına rağmen, Ankara'nın en önemli talebi olan, Kuzey Irak'taki PKK kamplarına askerî operasyon düzenlenmesi hususunda isteksiz davranması, ilişkilerde yakalanan olumlu havanın devam etmesinin kolay olmayacağı izlenimini uyandırmaktadır. ABD'nin, Irak, İran ya da Suriye politikalarında, Türkiye'nin desteğine daha çok ihtiyaç duymasına yol açabilecek gelişmelerin yaşanması ise doğal olarak bu durumu değiştirebilir ve Washington'un askerî operasyon konusundaki isteksizliğine son verebilir.

İsrail-Filistin

2004 yılı içerisinde, Başbakan Erdoğan'ın Şaron yönetimini, Hamas lideri Şeyh Ahmet Yasin'in öldürülmesine de yol açan, Refah mülteci kampına yönelik saldırıları nedeniyle "devlet terörü" uygulamakla suçlaması ve İsraili yetkililerin Türk hükümeti temsilcilerinden randevu almakta bazı zorluklar yaşaması nedeniyle gerginleşen Türk-İsrail ilişkileri, 2005 yılında, önce Dışişleri Bakanı Gül, sonra Başbakan Erdoğan ve ardından Savunma ve Enerji Bakanı gibi

⁹⁷ Murat Yetkin, "Ankara tanıma hazırlığında", **Radikal**, 26 Kasım 2005; Rainer Hermann, "Kurdische Realität. Das Verhältnis zwischen Ankara und Arbil normalisiert", **FAZ**, 23 Aralık 2005.

⁹⁸ "Kurdish rebels warn Turkey against joint military action with US", **AFP**, 19 Aralık 2005.

⁹⁹ "Türkiye Devreye Girdi Sünniler Seçime Katılacak", **Yeni Şafak**, 5 Aralık 2005; Taha Akyol, "Neden Türkiye Başardı?", **Milliyet**, 6 Aralık 2005.

hükümetin diğer üyelerinin İsrail'e yaptığı ziyaretler ve askerî alanda gerçekleştirilen yeni iş birliği projeleriyle iki ülke arasındaki ilişkiler tamir sürecine girmiştir. Erdoğan, Gül ve diğer bakanların, İsrail gezilerinde, İsrail'in Filistin politikalarına yönelik olarak Ankara'dan yükselen eleştirilerin, bir dosttan gelen uyarılar olarak anlaşılması gerektiğini vurgulamalarına rağmen, Türk-İsrail ilişkilerinde yaşanan bu tamir çabasının, iki ülke arasındaki ilişki düzeyini Şubat 1996'da imzalanan askerî iş birliği çerçeve anlaşması ve sonrasındaki 28 Şubat Süreci'ndeki "stratejik ittifak" boyutuna ulaştırmayacağı açıktır. Daha eski Başbakan Ecevit'in, Filistinlilere karşı uyguladığı şiddet politikası nedeniyle Şaron yönetimini "soykırım" yapmakla suçlamasıyla kesin olarak sona erdiği teyit edilmiş olan bu ittifakın yeniden oluşturulmasının önünde çok büyük engeller vardır.

Bu engellerin başında, AKP hükümetinin izlemeye çalıştığı çok boyutlu dış politika gelir. Bu politika çerçevesinde Türkiye'nin, dış politikadaki hareket alanını geliştirmek gayesiyle diğer ülkelerle olduğu gibi, Ortadoğulu komşuları İran ve Suriye ile de ilişkilerini geliştirmeye çalışması, bu ülkelere karşı uluslararası bir baskı oluşturmaya çalışan ABD'yi olduğu kadar İsrail'i de rahatsız etmektedir. Bu durum, AKP hükümetinin, İsrail'le daha sıkı iş birliği arzu etmesi durumunda, dış politikasının temel karakteristiğini oluşturan çok boyutlu dış politikadan vazgeçmesi ikilemini doğurmaktadır. Türk-İsrail ilişkilerinin geliştirilmesinin önündeki ikinci büyük engel ise, İsrail'in özellikle Likud Partisi iktidarları sırasında uyguladığı saldırgan politikaların, başta AKP tabanı olmak üzere Türk halkında meydana getirdiği tepkidir. Bu çerçevede, özellikle kendi tabanının tepkisini az da olsa dış politikasına yansıtma ihtiyacı hisseden AKP yönetiminin İsrail'in, Hamas Liderleri Ahmet Yasin ve Abdülaziz El-Rantisi'nin öldürülmesi ve hatta eski Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'ın öldürülebileceğine dair bakanların ağzından açıklamalar yapmasına varan politikalarını eleştirmesi Türk halkının çoğunluğunu tatmin etse de İsrail yönetiminin tepkisine yol açmaktadır. Türkiye ile İsrail ilişkilerini olumsuz etkileyen bir başka faktör de, İsrail'in Kuzey Irak'ta, Türkiye'nin çıkarlarıyla bağdaşmayacak şekilde yoğun faaliyetlerine,¹⁰⁰

¹⁰⁰ Rahim Er, "İsrail subayları Kuzey Irak'ta", **Türkiye**, 2 Aralık 2005; Umur Talu, "Aklımızın bir yeri", **Sabah**, 6 Aralık 2005.

Türkiye üzerinden İran'a saldırı hazırlığında olduğuna¹⁰¹ ve Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattına yönelik saldırıların arkasında, kendi ülkesi üzerinden Kerkük petrolerini satmaya çalışan İsrail olduğuna¹⁰² dair haberlerin 2005 yılı içerisinde de Türk medyasında yer almaya devam etmesidir.

Bütün bu olumsuz faktörlere rağmen, başta PKK ile mücadele olmak üzere Ermeni soykırımı iddiaları ve Kıbrıs gibi birçok konuda desteğine ihtiyaç duyduğu ABD'nin dış politikasının şekillenmesinde güçlü bir etkiye sahip olan Yahudi lobisinin yardımını alabilmek için İsrail'le iyi ilişkiler içinde olması gerektiğini bilen ve ayrıca amaçladığı "merkez ülke" olma politikası çerçevesinde Ortadoğu sorununun çözümü konusunda önemli bir rol üstlenme arzusuna sahip olan AKP hükümeti, 2005 yılı başlarken Dışişleri Bakanını İsrail'e göndermiştir. Bu, Erdoğan hükümetinin kurulmasından beri İsrail'e gerçekleştirilen en üst düzeyli ilk ziyaret niteliği de taşımaktaydı. 3 Ocak'ta İsrail gezisine başlayan Dışişleri Bakanı Gül, gezi öncesinde İsrail'in Haaretz gazetesine yaptığı açıklamada, Türkiye'nin gerek İsrail-Filistin sorunu konusunda gerekse de İsrail'in Suriye ile sorunlarında arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu, Şam yönetiminin ön koşulsuz olarak barış görüşmelerini yenilemeye hazır olduğunu ifade etmiştir.¹⁰³ İsrail'in Ankara Büyükelçiliğinden bir yetkili de yaptığı açıklamada, iki ülke arasında o zamana kadar yaşanan gerginliklere değinerek, "dostlar arasında zaman zaman iletişim eksikliğinden kaynaklanan anlaşmazlıkların olabileceğini, şimdi ise ilişkileri ileriye götürecek yeni iletişim araçları oluşturulmakta olduğunu belirterek, Filistinliler gibi İsrail'in de güvenine sahip" Türkiye Dışişleri Bakanının bu gezisine verdikleri önemi dile getirmiştir.¹⁰⁴

İsrail ve Türk tarafının, Başbakan Erdoğan'ın Mayıs 2004'te Şaron yönetimini hedef alan "devlet terörü" suçlamalarını gündeme

¹⁰¹ Mustafa Balbay, "İsrail, Türkiye'den üs istiyor!", **Cumhuriyet**, 27 Aralık 2005; İbrahim Karagül, "İsrail İran'a saldıracak Türkiye ne yapacak?..", **Yeni Şafak**, 27 Aralık 2005.

¹⁰² İbrahim Karagül, "Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattını Mossad bombalıyor!", **Yeni Şafak**, 2 Aralık 2005.

¹⁰³ "Türk Dışişleri Bakanı, İsrail'e Suriye'den barış mesajı getirdiğini söyledi", **AP**, 4 Ocak 2005. (DBT).

¹⁰⁴ "Gül'den İsrail'e barış misyonu", **Milliyet**, 3 Ocak 2005; Sibel Utku Bila, "Türkiye-İsrail ilişkileri... Abdullah Gül bu hafta İsrail'e gidiyor", **AFP**, 2 Ocak 2005. (DBT).

almama konusunda fikir birliği içinde oldukları görüşmelerde, ileri teknolojiler ve terörle mücadele konularında iki ülke arasındaki iş birliğinin önemini vurgulayan Dışişleri Bakanı Gül'ün, Türk inşaat işçilerinin kotalarının artırılması yönündeki talebi karşısında, İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Şalom, "İsrail'deki işsizlik yüzünden bunun mümkün olmadığını, ancak toplam yabancı işçi istihdamında bir artış öngörülmesi halinde Türk işçilerinin tercih edileceğini" söylemiştir.¹⁰⁵

Abdullah Gül bu ziyaretinde Türk-İsrail ilişkilerinde yaşanan gerginliği sona erdirmeye konusunda başarılı olsa da, Suriye ve Filistin'le ilgili sorunların çözümü konusundaki arabuluculuk teklifi İsraili politikacılardan beklediği ilgiyi görmemiştir.¹⁰⁶ İsrail Dışişleri Bakanı Şalom bu konuda, Türkiye'nin arabuluculuğa hazır olmasından dolayı duydukları memnuniyeti vurguladıktan sonra, barış görüşmeleri başlamadan önce, Şam'ın terör gruplarını desteklemeye son vermesi gerektiğini belirtmiş ve Ankara'nın bu konuda Suriye'yi olduğu kadar Filistin Özerk Bölgesi'ni de etkilemesini beklediklerini dile getirmiştir.¹⁰⁷

İsrailli yetkililerle görüşmesinin ardından 5 Ocak'ta Filistin Özerk Yönetimi'nin merkezi Ramallah'a geçerek Filistin Parlamentosu'nda bir konuşma yapan Dışişleri Bakanı Gül, İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'deki askerî operasyonlarının kendisine güvenlik getirmeyeceğini ve Gazze Şeridi'nden çekilme planını da Filistin'le eşgüdüm halinde yapması gerektiğini belirtmiştir. Filistinlilere de yol haritası uyarınca üzerlerine düşen güvenlik taahhütlerini yerine getirmek için daha fazlasını yapmaları gerektiğini söyleyen Gül, her iki tarafa şiddeti sona erdirmeye çağırısı yapmıştır. Filistin Dışişleri Bakanı Nebil Şaat da, Gül ile yaptığı görüşme sonrasında, Türkiye'nin arabuluculuk girişimini memnuniyetle karşıladıklarını ve "nüfusunun büyük bir bölümü Müslüman olan bir ülkenin barış sürecinde önemli bir rol oynayacağını" ifade etmiştir.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Aluf Benn ve Yoav Stern, "Türkiye Dışişleri Bakanı Kudüs'te Şaron, Şalom ve Katzav'la görüştü", **Haaretz**, 6 Ocak 2005. (DBT).

¹⁰⁶ Utku Çakıröz, "İsrail, Güle umut vermedi", **Milliyet**, 5 Ocak 2005.

¹⁰⁷ Jörg Bremer ve Rainer Hermann, "Scharon lädt Erdogan ein ", **FAZ**, 6 Ocak 2005.

¹⁰⁸ "Türkiye Dışişleri Bakanı: İsrail'in taktikleri barış getirmez", **AP**, 5 Ocak 2005. (DBT).

Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile yapılan görüşmelerde ise Filistin tarafı, alt yapının inşasından diğer ekonomik konulara ve Filistinli güvenlik güçlerinin eğitimine kadar varan birçok konuda Türkiye'den beklentilerini dile getirmiş, Ankara'nın, Avrupa Birliği ve İslam ülkeleriyle olan ilişkilerini de kullanarak barış için bir köprü olmasını istemiş ve BM, ABD, Avrupa Birliği ve Rusya'dan oluşan dördlünün beşinci ayağı olarak Türkiye'nin de, Filistin sorununun çözümü için yürütülen çabalara katılmasını talep etmiştir.¹⁰⁹

Türkiye, Abdullah Gül'ün ülkeye dönüşünden kısa bir süre sonra 9 Ocak 2005'te yapılan Filistin başkanlık seçimlerinin ardından yaptığı açıklamada da, "bölgede kalıcı barış ve istikrarın sağlanması için üzerine düşen görevleri yerine getirmeye hazır" olduğunu tekrarlamıştır. 10 Ocak'ta yapılan Dışişleri Bakanlığı basın açıklamasında, Mahmud Abbas'ın açık farkla kazandığının belli olduğu seçim sonuçları konusunda, Türkiye'nin, "Filistin halkının liderini demokratik yollardan belirlemiş olduğu seçimlerin huzur içinde gerçekleştirilmiş olmasından büyük memnuniyet duyduğu ve seçimlerin uzun süredir tıkanmış olan barış sürecinin Yol Haritası çerçevesinde yeniden canlandırılması yolunda önemli bir aşama olarak da değerlendirildiği" ifade edilmiştir.¹¹⁰

Filistin Devlet Başkanı olarak seçilen Abbas, 1 Şubat'ta Ankara'ya yaptığı resmî ziyaretinde yeniden, Türkiye'nin Ortadoğu barış sürecinde daha fazla rol alması konusundaki ülkesinin isteklerini Cumhurbaşkanı Sezer ve Başbakan Erdoğan'a iletmiştir. Türkiye'nin Filistin davasına verdiği destekten övgüyle söz eden Filistin lideri, bir Filistin atasözünün "Kuraklıkta bize Türkler su getirecek" dediğini vurgulayarak halkının Türkiye'den, gerek barış sürecine katkısı gerekse Filistin'in yeniden inşası konularında beklentilerini dile getirdi. Görüştüğü Türk yetkililer de kendisine, Türkiye'nin bağımsız bir Filistin devletinin kurulmasına ilişkin desteğini sürdüreceğini ve İsrail'in çekilmesi sonrasında Gazze Şeridi'nin yeniden imarı ve Gazze havalarının tekrar faaliyete geçirilmesi konularında yardım edeceğini taahhüt etmişlerdir.¹¹¹

¹⁰⁹ "Gül'ün Filistin temasları", **ASR**, 6 Ocak 2005. (DBT).

¹¹⁰ http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2005/Ocak

¹¹¹ "Diplomatie und Geschäfte Ankaras in Nahost", **NZZ**, 3 Şubat 2005.

Filistin Devlet Başkanı'yla aynı günlerde Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök'ün davetlisi olarak Ankara'ya gelen İsrail Genelkurmay Başkanı Moşe Yaalon'un amacı ise, Dışişleri Bakanı Gül'ün ziyareti ile başlayan olumlu havadan faydalanarak, Türkiye ile ülkesi arasındaki askerî ilişkileri geliştirecek yeni projeler geliştirmektir.¹¹² Bu çerçevede Türkiye'nin F-4 ve F-16 uçaklarının modernizasyonunu üstlenmek isteyen İsrail, bu proje karşılığında 1,5 Milyar Dolar gelir elde etmeyi planlamaktaydı. Ancak, İsrail'in daha önce aldığı M-60 tanklarının modernleştirilmesi gibi ihalelerdeki çalışmalarından ve teknoloji transferindeki isteksizliğinden memnun olmayan Türkiye'nin bu ihaleleri İsrail'e vermek istememesi yüzünden bir anlaşma sağlanamadı.¹¹³

7-8 Şubat tarihleri arasında Mısır'ın Şarm El-Şeyh kentinde yapılan barış zirvesinde Filistin Devlet Başkanı Abbas ve İsrail Başbakanı Şaron'un, ateşkesi kabul ederek birbirlerine yönelik bütün şiddet içeren operasyonları durduracaklarını açıklamaları, dört yıl kadar önce Ehud Barak ve Yaser Arafat arasında ABD'de yapılan müzakerelerdeki başarısızlığın ardından, barış görüşmelerinin yeniden bir başarı şansı yakalayabilmesi açısından büyük önem taşıyan bir gelişmeydi.¹¹⁴ Barış konusunda yeniden umutların belirmeye başladığı bu ortamda Türkiye, Filistinlilerle ilişkileri yürüten Kudüs'teki Başkonsolosluğu'na büyükelçi düzeyinde bir atama yaparak söz konusu bu süreçte aktif bir rol oynamak istediğini göstermiştir. 14 Şubat'ta Kudüs'teki görevine başlayan Büyükelçi Ercan Özer, başkonsolos olarak görev yapacak olsa da, Tel-Aviv'deki İsrail nezdindeki büyükelçiden sonra, Türkiye'nin bölgedeki bu unvana sahip ikinci diplomatı olmuştur.¹¹⁵ Bu arada İsrail kabinesinin 20 Şubat tarihinde aldığı bir kararla, Maliye Bakanı Benjamin Netanyahu başta olmak üzere beş bakanın karşı oylarına rağmen, Gazze'deki 25 Yahudi yerleşim biriminin boşaltılmasını kabul etmesi de barış konusunda oluşan atmosferin güçlenmesine yaramıştı.¹¹⁶

¹¹² "Israeli chief of staff heads for talks in Turkey", **AFP**, 1 Şubat 2005.

¹¹³ "İsrail'le 1.5 Milyar Dolarlık silah pazarlığı", **Yeni Şafak**, 1 Şubat 2005; "Köşk'te Filistin, Karargah'ta İsrail", **Akşam**, 2 Şubat 2005; "Israel's army chief arrives in Turkey", **AFP**, 1 Şubat 2005.

¹¹⁴ "Ortadoğu'da Barış İçin Ateşkes", **Milliyet**, 9 Şubat 2005.

¹¹⁵ "Türkiye Ortadoğu Barış Sürecinde daha katılımcı bir rol üstlenmek istiyor", **BBC**, 14 Şubat 2005. (DBT).

¹¹⁶ "İsrail Gazze'den çekilmeyi onayladı", **Milliyet**, 21 Şubat 2005.

Türkiye'nin, ABD ile ilişkilerde Şubat ve Mart aylarında yaşanan gerginliği gidermek için attığı adımlara paralel olarak İsrail'le de ilişkileri geliştirmek yolunda çabalarını artırdığı görülmüştür. Bu çerçevede, Holokost (Yahudi soykırımı) müzesinin açılışına katılmak için İsrail'e Adalet Bakanı Cemil Çiçek'i gönderen Erdoğan, bunun öncesinde kendisinin 11-12 Mart'ta İspanya'nın başkenti Madrid'de yapılan güvenlik toplantıları sırasında İsrail Başbakan Yardımcısı Şimon Perez ile yaptığı görüşmede, Türkiye'nin Ortadoğu barış sürecine her türlü katkıyı yapmaya hazır olduğunu yinelemiştir. Aynı görüşmede, Ankara'nın katkılarını önemsediklerini ifade eden Perez de, Türkiye'yi Gazze'de yatırım yapmaya çağırmıştır.¹¹⁷ İki ülke arasında oluşan bu olumlu hava, yaklaşan 24 Nisan dolayısıyla, her yıl olduğu gibi ABD'de faaliyete geçen Ermeni lobisinin çalışmaları karşısında, Ermeni soykırımı iddiaları konusunda İsrail lobisinin Türkiye'ye destek vermesiyle¹¹⁸ ve 27 Nisan'da Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) girişimiyle İsraili ve Filistinli iş adamlarının Ankara'da bir araya gelmesiyle daha da güçlenmiştir.¹¹⁹ Bu olumlu ortamdan faydalanan İsrail şirketleri, Türkiye ile yeni askerî projelerin gerçekleştirilmesi konusunda başarılı anlaşmalara imza atmışlardır.¹²⁰ Türkiye'nin daha önce ihalesiz olarak İsrail'in IMI firmasına verdiği 170 M-60 tankının modernizasyonu projesinde, söz konusu firmanın taahhütlerini zamanında yerine getirmemesi üzerine Savunma Sanayii Müsteşarlığı'nın Ocak ayında projeyi dondurması¹²¹ sonrasında İsrail firmalarına karşı oluşan güvensizliğe rağmen askerî iş birliğinin bu şekilde devam ettirilmesi, özellikle Başbakan Erdoğan'ın İsrail gezisi öncesinde iki ülke ilişkilerinde sorun istenmediğinin bir göstergesiydi.

Erdoğan, uzun zamandan beri konuşulan İsrail ve Filistin ziyaretini, yanında götürdüğü birçok bakan ve iş adamı eşliğinde 1-2 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirdi.¹²² İsrail Cumhurbaşkanı Moşe Katsav, Başbakan Ariel Şaron ve diğer yetkililerle yaptığı görüşmelerde, Yahudi düşmanlığını "insanlık karşıtı bir suç" olarak adlandıran ve Tür-

¹¹⁷ Murat Yetkin, "İsrail ile ilişkilerde kıpırdanma", **Radikal**, 26 Mart 2005.

¹¹⁸ Murat Yetkin, "Soykırım için İsrail desteği", **Radikal**, 17 Nisan 2005.

¹¹⁹ "Ankara'da Filistin-İsrail İş Zirvesi", **Milliyet**, 28 Nisan 2005.

¹²⁰ "Turkey awards Israeli company contract for army drones", **AFP**, 19 Nisan 2005.

¹²¹ Barkın Şık, "Tank projesinde kriz", **Milliyet**, 8 Ocak 2005.

¹²² "Erdogan visit proof of intimate relationship with Turkey: Israeli FM", **AFP**, 1 Mayıs 2005.

kiye'nin tarih boyunca Yahudilere eziyet edilmeyen ender ülkelerden biri olmasıyla gurur duyduğunu söyleyen Erdoğan, terörizm nedeniyle 40.000 insanını kaybeden Türkiye'nin bu konuda İsrail'le iş birliğine hazır olduğunu ve Ortadoğu barış sürecinde üzerine düşen katkıyı yapmak istediğini ifade etmiştir.¹²³ İsrail'in, Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas'a, güvenlik konusundaki taahhütlerini yerine getirmesi için zaman vermesini isteyen Erdoğan Şaron'a, "seçimlerde başarılı olabilmesi ve sözlerini yerine getirebilme gücüne sahip olabilmesi için Abbas'a daha fazla yardımcı olmak zorunda olduğu ve terörizmin zafer kazanmaması için yol haritasının uygulanacağı konusunda iyimser olması gerektiği" uyarısında bulunmuştur. Buna karşılık Abbas'ın, sadece terörizme karşı hareket etmesi durumunda kendilerinden yardım göreceğini vurgulayan Şaron, "bunun yerine terör örgütleriyle konuşmayı tercih etmesi halinde yol haritasını uygulamak için onunla beraber ilerlemenin mümkün olmayacağını ve terörizmin yeniden artacağını, Abbas'ın attığı adımların kendisini endişelendirdiğini" ifade etmiştir.¹²⁴

Türkiye'nin arabuluculuk önerisi konusunda eskisi gibi, açık bir olumsuz görüş belirtmekten kaçınan İsrail Başbakanı, terörün tamamen sindirildiği şartlarda bir uluslararası konferansın düzenlenmesinin gündeme gelmesi durumunda bunun Türkiye'de yapılmasından mutluluk duyacağını dile getirmiştir. Türkiye'nin Filistin sorunu konusundaki rolünü asıl olarak ekonomik alanda görmeyi arzu eden Şaron, İsrail'in çekilmesinden sonra Gazze Şeridi'nin ekonomik gelişiminde Türkiye'nin katkısını arzuladıklarını Erdoğan'a iletmıştır. Ayrıca, Şaron'un önerisiyle, iki başbakan arasında bir direkt telefon hattı kurulması ve terörizme karşı istihbarat bağlarının güçlendirilmesi kararlaştırılmıştır.¹²⁵

Şaron'un görüşmeler sonrasında, "büyük bir tecrübeyi yansıtan fikirlerinden ve tavrından çok etkilendiğini" belirterek övgüler yağdırdığı Türkiyeli meslektaşı ile bu kadar yakın bir ilişki kurmasının, Türk-İsrail ilişkilerinin bir yıl öncesiyle karşılaştırıldığında geldiği

¹²³ "Erdogan says Turkey, Israel must unite to drain 'swamp of terror'", **AFP**, 1 Mayıs 2005.

¹²⁴ Aluf Benn, "Başbakan Erdoğan İsrail'den Abbas konusunda sabırlı olmasını istedi", **Haaretz**, 2 Mayıs 2005. (DBT).

¹²⁵ Utku Çakırözer, "Türkiye-İsrail arasında kırmızı telefon hattı", **Milliyet**, 2 Mayıs 2005; "Türkiye'yle İsrail arasında buzlar eridi mi?", **BBC**, 2 Mayıs 2005. (DBT).

düzeyi göstermesi açısından çok önemli olduğunu belirten Türkiye-İsrail İş Konseyi Başkanı Alon Liel, krizin sona ermesinde, şiddet olaylarının ve sivil halkı hedef alan saldırıların sona ermesinin ve Gazze'den geri çekilme planının gündemde olmasının önemli rol oynadığını ifade etmiştir.¹²⁶

Başbakan Erdoğan'ın İsrail gezisi farklı kesimler tarafından değişik şekillerde yorumlanmıştır. İsrail Dışişleri Bakanı Şalom, "Erdoğan'ın ziyaretini iki ülke arasındaki ilişkilerin istikrarlı, yakın ve özel olduğunun göstergesi olarak" değerlendirirken,¹²⁷ başka bazı hükümet çevreleri, "ziyaretin, Türkiye'nin İsrail'i göz ardı ederek yüzünü Ortadoğu'ya çevirmesinin mümkün olmadığını anladığını ortaya koyduğunu" dile getirmişlerdir.¹²⁸ Türkiye hükümet çevreleri, İsrail'le ilişkilerde yaşanan gerginliğin bu ziyaretle tamamen sona erdiğini ve bunun ABD ile ilişkiler açısından da önem arz ettiğini belirtirlerken,¹²⁹ bazı yazarlar bu tespiti daha da ileriye götürüp, İsrail ziyaretinin Washington tarafından, ilişkilerin normale dönmesi konusunda "adı konmamış ve açıklanmamış bir şart" olarak görüldüğünü yazmışlardır.¹³⁰

İsrail'deki temaslarının ardından Filistin'e geçen Başbakan Erdoğan, Ramallah'ta Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile yaptığı görüşmenin ardından, "Şarm El-Şeyh zirvesindeki ateşkesin sürmesi için varılan anlaşmaya iki tarafın da uymasının gerektiğini ve Türkiye'nin arabuluculuk konusunda üzerine düşeni yapmaya hazır olduğunu" tekrarlamıştır. Türkiye'nin arabuluculuğunda gerçekleştirilecek görüşmelerin başarılı olacağına inandığını belirten Abbas ise, "İsrail'in istemesi durumunda Türkiye'nin arabuluculuğunu kabul edeceklerini" dile getirmiştir.¹³¹ Başbakan Erdoğan, Osmanlı İmparatorluğu'nun 400 yıllık yönetimi sırasında Batı Şeria ve Gazze'de çıkartılmış gayri-

¹²⁶ Joshua Brilliant, "Türkiye Başbakanı Ortadoğu sorununa temkinli yaklaşıyor", **Washington Times**, 3 Mayıs 2005. (DBT).

¹²⁷ "Turkey ready to do anything possible to advance Mideast peace: Erdogan", **AFP**, 1 Mayıs 2005.

¹²⁸ Joshua Brilliant, "Türkiye Başbakanı Ortadoğu sorununa temkinli yaklaşıyor", **Washington Times**, 3 Mayıs 2005. (DBT).

¹²⁹ Murat Yetkin, "İsrail ziyaretinin önemi" **Radikal**, 1 Mayıs 2005.

¹³⁰ Cengiz Çandar, "Beyaz Saray'ın 'Maymuncuğu', İsrail'e Ziyaret mi?", **Dünden Bugüne Tercüman**, 25 Mart 2005.

¹³¹ Utku Çakırözer, "Yeter ki İsrail istesin", **Milliyet**, 3 Mayıs 2005; "Abbas, Türkiye'nin arabuluculuğunu kabul edebileceğini söyledi", **ASR**, 3 Mayıs 2005.

menkul tapularını bir jest olarak Filistinlilere hediye ederek Türkiye'nin Filistin halkına duyduğu yakınlığı ispat etmeye çalışsa da, ABD Senato çoğunluk lideri Bill Frist ile program dışı bir görüşmesi nedeniyle, Filistin Başbakanı Ahmed Kurey ile toplantısına iki saat gecikmesi, Kurey'in, Türkiye'nin İsrail ve Amerikalılara ayıracak vaktinin daha çok olduğundan şikayet ederek görüşmeyi iptal etmesine yol açmıştır.¹³²

Başbakan Erdoğan'a İsrail gezisinde eşlik eden ve onun dönüşünden sonra bölgede iki gün daha kalan Millî Savunma Bakanı Vecdi Gönül başkanlığındaki Türk askerî heyeti ile İsraililer arasında yürütülen görüşmelerde, askerî alanda zaten ileri olan iş birliğinin daha da geliştirilmesi üzerinde durulmuş, Türkiye'nin İsrail'den 48 adet, 150 km uzaktaki hedeflere uzaktan kumandayla saldırı düzenleyebilen Harpy-2 diye bilinen bomba yüklü insansız hava aracı alması kararlaştırılmıştır.¹³³ Aynı görüşmelerde İsrail, 700 milyon dolar tutarındaki bir askerî anlaşma çerçevesinde modernize ettiği 54 adet Türk F-4 savaş uçağını kapsayan 1. paketin ardından, 48 uçağı kapsayan 2. pakete de talip olduğunu açıklamıştır.¹³⁴ Gönül'ün gezdiği, Tel Aviv yakınlarındaki İsrail Uçak Endüstrisi sözcüsü Doron Suslik Türkiye'nin, savunma alanında, Hindistan'ın ardından ikinci en büyük müşterileri olduğunu ifade etmiştir.¹³⁵

Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerde oluşan bu olumlu hava, Mayıs ortasında Millî Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreteri Yiğit Alpogan'ın İsrail ziyareti ve Başbakan Erdoğan'ın Haziran'daki ABD ziyareti sırasında bir Yahudi kuruluşunda yaptığı konuşmada, "anti-Semitizmin sapıklık ve Musevi soykırımının insanlığa karşı işlenen en ağır suç olduğu" yönündeki açıklamalarıyla sürdürülmüş ve yıl sonuna kadar gerçekleşen karşılıklı yeni ziyaretlerle pekiştirilmiştir.¹³⁶ Bu ziyaretlerden biri de Enerji Bakanı Hilmi Güler'in 7 Ağustos'ta İsrail'e gerçekleştirdiği ve Rusya'dan gelen doğal gazın Türkiye üzerinden boru hatlarıyla İsrail'e aktarılması gibi projelerin konuşulduğu gezi

¹³² "Europe: Erdogan's travels; Turkey and the Middle East", *Economist*, 7 Mayıs 2005.

¹³³ Utku Çakırözer, "Bombalı kuşları İsrail'den alıyoruz", *Milliyet*, 3 Mayıs 2005.

¹³⁴ Barkın Şık, "İsrail, F-4 uçaklarında ikinci paketi de istiyor", *Milliyet*, 7 Mayıs 2005.

¹³⁵ Kristen Stevens, "İsraili yetkili: Türkiye ile savunma alanındaki ilişkilerimiz mükemmel", *AP*, 6 Mayıs 2005. (DBT).

¹³⁶ Murat Yetkin, "Anti-Semitizm sapıklıktır", *Radikal*, 11 Haziran 2005.

olmuştur.¹³⁷ Güler'in gezisiyle aynı günlerde Antalya'ya turist taşıyan İsrail gemilerine yönelik bir saldırı ihbarı geçici olarak Türk turizmi açısından olumsuz sonuçlar doğursa da, Türk güvenlik güçlerinin, bu saldırıları planlayan ve sonradan El-Kaide bağlantıları olduğu anlaşılan kişilerin yakalanmasında gösterdiği başarı İsrail tarafından da takdirle karşılanmıştır.¹³⁸

Güler'in İsrail ziyaretinin ardından 1 Eylül'de İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Şalom İstanbul'a gelmiştir. Ancak bu ziyaretin önemli yanı, İsraili Bakanın, Türkiye'nin aracılığıyla Pakistan Dışişleri Bakanı Hürşit Mahmud Kasuri ile görüşmesiydi.¹³⁹ Uzun zamandan beri birbirine düşman olan bu iki ülkenin görüşmesi, Pakistan Devlet Başkanı Pervez Müşerref'in ricası üzerine, Başbakan Erdoğan'ın aracılık yapması üzerine gerçekleşmişti. Şalom'un, "Bu toplantının İstanbul'da, Türkiye'de yapılması bir tesadüf değil. Burası çok büyük bir demokrasi ve laik bir ülke, İsrail'in çok önemli bir dostu. İsrail'in Türkiye ile ilişkileri, İsrail'in Müslüman komşularıyla karşılıklı faydalı ilişkiler kurabileceğinin bir kanıtıdır" şeklindeki değerlendirmesi Türk-İsrail ilişkilerinin geldiği düzeyi gösteriyordu.¹⁴⁰

2004 yılındaki düzeyiyle karşılaştırıldığında iki ülke ilişkilerinde yaşanan bu olumlu atmosferin nedenlerinden biri de İsrail'in Gazze'den çekilme planıydı. İsrail'in bu planı uygulamaya başladığı 15 Ağustos tarihinde bir basın açıklaması yapan Türk Dışişleri Bakanlığı, "Türkiye'nin, karşılaşılan tüm iç ve dış zorluklara rağmen çekilme planının yaşama geçirilmesi yolunda İsrail Hükûmeti'nin sergilediği kararlılığı ve Filistin Hükûmeti'nin, bölgede kalıcı barış ve istikrarın tesisi için önemli bir adım teşkil edebilecek bu planın başarılı bir şekilde uygulanmasını teminen bugüne kadar sergilediği yapıcı tutumu takdirle karşıladığını" ve "Ortadoğu Barış Sürecini başlangıcından bu yana güçlü bir şekilde destekleyen ve ihtilafın tüm taraflarıyla geliştirdiği özel ilişkilerini çözüm çabalarını kuvvetlendirmek amacıyla kullanan Türkiye'nin, geri çekilme planının uygulanması aşamasında ve ertesinde başlayacak yeni dönemde de, uluslararası toplumun ça-

¹³⁷ Murat Yetkin, "İsrail İle Pazarlıklar", **Radikal**, 9 Ağustos 2005; Murat Yetkin, "Kuzey-Güney Enerji Koridoru Masada", **Radikal**, 12 Ağustos 2005.

¹³⁸ "Terrorismus: Türki gelingt Schlag gegen al-Qaida", **Der Spiegel**, 9 Ağustos 2005; "Turkey detains 10 over suspected Al-Qaeda plot on Israeli ships", **AFP**, 10 Ağustos 2005.

¹³⁹ "Pakistan-İsrail'i Buluşturduk", **Radikal**, 2 Eylül 2005.

¹⁴⁰ Erdal Şafak, "İstanbul'dan Newport'a En Güzel Mesaj", **Sabah**, 2 Eylül 2005.

balarıyla uyumlu bir şekilde taraflara gereken desteği sağlamaya hazır olduğunu" bildirmiştir. Dışişleri Bakanlığı ayrıca, İsrail'in çekilmesi-nin ardından, Filistin halkının yaşam koşullarını iyileştirecek kararların hızlı bir şekilde alınması gerektiğini ve İsrail'in bu tedbirlerin alınmasını kolaylaştırmasının önem taşıdığını, Türkiye'nin, TOBB'un girişimiyle oluşturulan Ankara Forumu çerçevesinde bu çabalara katkı sağlamakta olduğunu vurgulamıştır.¹⁴¹

Filistin'in imarı ve İsrail'le ekonomik ilişkiler konularında uzun zamandan beri aktif olan TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıklıoğlu'nun, Eylül ortasında Filistin-İsrail yatırım projesine Dünya Bankası'ndan destek bulduğunu ve Erez Sanayi Bölgesinin işletmesini TOBB'un üstleneceğini açıklaması, Türkiye'nin bu bölgeye ilgisinin arttığını göstermekteydi.¹⁴² Bu projelerin hayata geçirilmesi çerçevesinde Hisarcıklıoğlu başkanlığındaki bir TOBB heyeti Kasım ayı içerisinde İsrail ve Filistin'i ziyaret etmiştir.¹⁴³

2005 yılı içerisinde Türkiye ile İsrail arasında gerçekleşen bir başka üst düzey temas da, II. Dünya Parlamento Başkanları Konferansına katılmak üzere New York'a gelen TBMM Başkanı Bülent Arınç ile İsrail Parlamentosu Başkanı Reuven Rivlin arasındaki görüşme olmuştur. 7 Eylül'de yapılan bu görüşme sonrasında Rivlin, "bölgede önemli bir rolü olduğuna inandıkları Türkiye'nin, Arap ülkelerini, Filistin'i, İsrail'i ve bölgeyi iyi bilen bir ülke olarak neredeyse yüzyıldır sürüp giden krizlerde önemli bir rol üstlendiğini" belirtirken, Arınç da, "İsrail ve Filistin arasında barışa yönelik çabaların Türkiye tarafından desteklendiğini, Gazze'den çekilme ve kısmen de Batı Şeria'dan çekilmenin barışa yönelik olumlu bir adım olduğunu ve bunun devam etmesi gerektiğini" ifade etmiştir. Ayrıca her iki meclis başkanı birbirlerini karşılıklı olarak ülkelerine davet etmişlerdir.¹⁴⁴

Türkiye, İsrail'le kurmaya çalıştığı iyi ilişkilere verdiği değeri, İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad 'ın 26 Ekim'de yaptığı, İsrail'in haritadan silinmesi yönündeki açıklamalarına verdiği tepkiyle

¹⁴¹ http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/BasinEnformasyon/Aciklamalar/2005/Agustos

¹⁴² Murat Yetkin, "Ortadoğu'ya TOBB dopingi", **Radikal**, 13 Eylül 2005.

¹⁴³ Murat Yetkin, "Krizi bol bir İsrail gezisi", **Radikal**, 11 Kasım 2005.

¹⁴⁴ "TBMM Başkanı Arınç'ın New York temasları", **ASR**, 7 Eylül 2005. (DBT).

göstermiştir.¹⁴⁵ Türkiye'nin İran'a yönelik bu tepkisinden memnun olan İsrail, Ankara ile ekonomik ve askerî ilişkilerin geliştirilmesi konusundaki adımlarına devam etmiştir. Bu çerçevede 9 Aralık'ta Ankara'ya gelen yeni İsrail Genelkurmay Başkanı Dan Halutz'un yeni ortak askerî projeler üzerinde konuşmak üzere geldiği duyurulsa da,¹⁴⁶ medyada bu ziyaretin asıl amacının, İran'a karşı uygulanan çevreleme politikasına Türkiye'nin desteğinin sağlanması ve İsrail'in, İran sınırına yakın Türk topraklarından üs istemesi olduğu yazılmıştır.¹⁴⁷

İran

Türkiye her ne kadar, komşularıyla ilişkilerini AKP iktidarı döneminde geliştirmeye çalıştığı "çok boyutlu" dış politika anlayışı çerçevesinde şekillendirmeye çalışsa da, İran'la ilişkilerinde, daha önceki yıllarda olduğu gibi, 2005 yılında da, ABD'nin temel belirleyici faktör olduğu görülmüştür. Irak'tan sonra artık İran'a da "yeni bir şekil verme" zamanının geldiğini düşünen Washington'daki "şahinler", daha önceki yıllarda yaptığı gibi, bölgedeki Türkiye gibi müttefiklerinden bu politikalarına uygun hareket etmelerini beklemiştir. Ancak Irak'ta düştüğü hataya yeniden düşmemek için İran'a karşı politikalarında daha geniş bir uluslararası destek arayışında olan Amerikan yönetimi, Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın (IAEA) da yardımıyla, İran'ın nükleer çalışmalarını bu destek arayışının gerekçesi olarak göstermiş ve Türkiye dahil pek çok ülkeyi, Tahran'a karşı uyguladığı baskı politikasına katılmaya çağırmıştır.

Bu çerçevede 2005 yılında Türkiye'nin İran politikası büyük ölçüde, ABD'nin bu konudaki talepleri karşısında nasıl bir tavır alınacağı sorusu etrafında şekillenmiştir. Bu sorunun da, 1 Mart Tezkeresinin reddedilmesi sonrasında olduğu gibi, ABD ile arasında bir gerginliğe yol açmasını engellemek isteyen Ankara, bir yandan da yeni dış politika anlayışı çerçevesinde çok önem verdiği ülkelerden biri olan İran'ı kaybetmek istemiyordu. Yani, Washington tarafından, izlemeye çalıştığı "çok boyutlu" dış politikanın, "boyut"larından birini diğerine tercih etmeye zorlanması ciddi bir huzursuzluğa yol açmaktaydı. Diğer yandan ise, Irak'ın ardından ikinci kez İran konusunda da, "mütte-

¹⁴⁵ "Turkey urges Iran to 'political sobriety'", **AFP**, 27 Ekim 2005; "Ankara, İran'a İtidal Tavsiye Etti", **Radikal**, 29 Ekim 2005.

¹⁴⁶ "Israeli chief of staff visits Turkey", **AFP**, 9 Aralık 2005.

¹⁴⁷ Mustafa Balbay, "İsrail, Türkiye'den üs istiyor!", **Cumhuriyet**, 27 Aralık 2005.

fiki ABD'yi yüzüstü bırakan" bir ülke durumuna düşmenin, "ya bizimlesiniz ya da karşımızda" anlayışıyla hareket eden bu "müttefik" in gazabını üzerine çekmek anlamına geleceği düşünülmekteydi.

ABD faktörü dışında, doğalgaz alımında yaşanan sorunlar, İran'ın yeni Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad 'ın İsrail'i hedef alan açıklamaları, PKK'ya karşı ortak mücadele ve Türkcell'in İran'dan GSM lisansı alması konusunda yaşanan sorunlar 2005 yılında Türkiye'nin İran'la ilişkilerinde öne çıkan diğer konular olmuştur.

11 Ocak'ta Ankara'ya gelen Amerikan Merkezi Kuvvetler Komutanı John Abizaid'in gündeminde yer alan en önemli konulardan biri, Washington'un İran'ı sıkıştırma politikasına Türkiye'nin desteğini sağlamaktı. Abizaid'in bu desteği ararken kullandığı en önemli argüman ise, nükleer silah yapma çabası içinde olmakla suçladığı Tahran yönetiminin bu politikasının tüm bölgeyi ve dünyayı tehdit ettiği yönündeki ifadeleriydi. Bu tehdidin önlenmesi için İran'a karşı daha sert bir politika izlenmesi gerekiyordu ve Ankara'nın da bu konuda ABD ve müttefikleriyle birlikte hareket etmesi isteniyordu.¹⁴⁸ Ancak, Türkiye'nin bu konuda Washington kadar sert bir tutum tarafı olmadığı, önemli bir ticaret ortağı olarak gördüğü İran'ın uluslararası topluma kazandırılması için diplomatik yolun denenmesi fikrinde olduğunu duymak Abizaid'i ve Washington'daki "Şahinler"i mutlu etmemiştir. Nitekim bu ziyaretin ardından, Ocak ortasında ABD'den yükselen, İran'a karşı askerî güç kullanılabileceği yönündeki seslere karşı Ankara yönetimi itidal çağrısında bulunmuş ve AB ile İran arasında nükleer program sorununun çözümü konusunda yürütülen müzakerelerin devam etmesi gerektiğinin altını çizmiştir.¹⁴⁹

Ancak, Türkiye'nin bu tutumu ABD karşısında İran'ın nükleer politikasının desteklenmesi anlamına gelmiyordu. İran'ın, "Ortadoğu bölgesinin nükleer silahlardan arındırılması yönündeki" önerisine destek veren Türkiye, bu çerçevede İran'ın da nükleer silah elde etmesine karşı çıkıyor ve bunun Türkiye'nin güvenliğini de tehlikeye atacağını belirtiyordu.¹⁵⁰ Amerikan yönetimi bu konuda ılımlı olmaya çağırarak Ankara, bir yandan da İran'a, bölgede gerginliği tırmandıra-

¹⁴⁸ Utku Çakırözer, "İran, Türkiye-ABD gündeminde", *Milliyet*, 11 Ocak 2005.

¹⁴⁹ "Turkey favors continuation of dialogue with Iran", *AFP*, 19 Ocak 2005.

¹⁵⁰ Utku Çakırözer, "Gül: İran'ın nükleer güce sahip olmasını istemeyiz", *Milliyet*, 15 Şubat 2005.

cak girişimlerden uzak durması çağrısında bulunmaktaydı. Bu bağlamda Malezya ziyareti sırasında 7 Şubat'ta, kendisi gibi orada bulunan İran Dışişleri Bakanı Kharrazi ile kısa bir görüşme yapan Başbakan Erdoğan, İran'ın nükleer enerji sorunu konusunda ABD ve uluslararası camiayla iş birliği yapması gerektiğini söylemiştir.¹⁵¹ 14 Şubat'ta bir program dolayısıyla Türkiye'ye gelen Eski ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı ve Brookings Enstitüsü Müdürü Strobe Talbott ile görüşmesinde Dışişleri Bakanı Gül de benzer açıklamalarda bulunmuştur. Talbott'un yönelttiği, Türkiye'nin Tahran'la ilgili kaygısı olup olmadığı sorusuna, Türk kamuoyunda İran'dan kaynaklanan bir tehdit algılaması olmadığı cevabını veren Gül, ancak İran'ın nükleer güce sahip olması durumunda "bölgesel sorunların çıkabileceğini, savaş çıkmasını istemediklerini ve AB'nin barışçı çözüm yönündeki inisiyatifini desteklediklerini" eklemiştir. Ayrıca "nükleer programların barışçıl amaçlı olması gerektiğini düşündüğünü" vurgulayan Dışişleri Bakanı Gül, İran'ın barışçıl amaçlarla nükleer teknolojiyi kullanmasının engellenmemesi yönündeki Türkiye'nin görüşünü tekrar dile getirmiş oldu.¹⁵²

Türkiye'nin ABD'nin çizgisinden uzak bu tutumu, Irak konusunda olduğu gibi Washington'daki Şahinler'in tepkisini çekmeye devam etmiştir. Özellikle, Amerikan yönetiminin Türkiye'ye karşı en önemli kartlarından¹⁵³ biri olan Ermeni soykırım iddialarının yoğun olarak gündeme geldiği ve ABD'deki Ermeni lobisinin hareketlendiği 24 Nisan tarihi yaklaştıkça, Washington'un İran konusunda Türkiye'ye yönelik baskıları artmıştır.¹⁵⁴ Gerek İran konusunda, gerekse Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in ABD'ye rağmen Suriye'ye gideceğini açıkladığı bir dönemde Suriye konusunda, Türk-Amerikan ilişkilerinin gergin olduğu bir sırada Nisan ortasında, ABD'ye bir ziyarette bulunan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ali Tuygan'a, diğer konuların yanında İran-Türkiye ilişkilerinden Washington'un duyduğu rahatsızlık da iletilmiştir.¹⁵⁵

¹⁵¹ Elçin Ergün, "İran işbirliği yapsın", **Milliyet**, 9 Şubat 2005.

¹⁵² Utku Çakırözer, "Gül: İran'ın ...".

¹⁵³ Diğer bir önemli kartın PKK konusu olduğuna yukarıda değinilmişti.

¹⁵⁴ Yasemin Çongar, "ABD uyum istedi", **Milliyet**, 18 Mart 2005.

¹⁵⁵ "Tuygan: Irak konusunda Türkiye ile ABD birbirlerinden beklediklerini bulamadı", **ASR**, 15 Nisan 2005.

Bu baskılar karşısında Ankara yönetimi, İran'ın, komşu bir ülke olarak Türkiye ile çok önemli ekonomik ve güvenlik ilişkilerine sahip olduğunu ve bu ilişkilerin tehlikeye atılmak istenmediğini ifade etmiştir. Irak'taki istikrarsızlık nedeniyle Türkiye'nin yaşadığı büyük ekonomik kayıpları ve güvenlik riskini, İran yüzünden de yaşamak istemediğini vurgulayan Ankara bu nedenle İran'da istikrarsızlığa yol açacak gelişmelere karşı olduğunu, sorunların diplomatik yollarla halledilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Özellikle askerî yetkililer, güvenlik konusunda İran'ın kendileriyle, ABD'den daha çok iş birliği yaptığını ifade etmişlerdir. Ağustos sonunda Türkiye'ye gelen ABD Temsilciler Meclisi üyelerinin üst düzey danışmanlarından oluşan 5 kişilik bir heyete bir brifing veren Genelkurmay yetkilileri, İran'ın son dönemde PKK'ya karşı mücadelesini överek, özellikle PKK ile mücadele kapsamında "İran ile ihtiyatlı bir ısınma içinde" olduklarını, son dönemde PKK'ya karşı operasyonları yoğunlaştıran İran'ın 40 PKK'lıyı Türkiye'ye iade ettiğini ve bunun somut iş birliğinin bir örneği olduğunu belirtmişler ve ABD'den benzer bir iş birliği beklediklerini ifade etmişlerdir.¹⁵⁶

2005 yılı boyunca gerek ABD'li yetkililerle yapılan temaslarda İran konusu ve gerekse İranlılarla yapılan görüşmelerde ABD konusu görüşülmeye devam etmiştir. 30 Kasım tarihinde Ankara'ya gelen İran Dışişleri Bakanı Manučehr Muttaki ile yapılan görüşmelerde öne çıkan konuların başında yine Tahran ile Washington ve müttefikleri arasında yaşanan nükleer gerginlik geliyordu. Muttaki ile yaptığı görüşmede, İran'ın, nükleer programı konusunda dünyada oluşan şüpheleri Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile iş birliği yaparak gidermesi gerektiğinin altını çizen Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, insan hak ve özgürlüklerinin genişletmesini ve demokratikleşme alanında adımlar atılmasını da telkin etmiştir. İranlı Bakan da, "İran'daki yeni yönetimin Türkiye ile güvenlik, siyaset ve ekonomi alanında ilişkileri geliştirme arzusunda olduğunu ve Türkiye'nin AB ile müzakerelere başlamasından duydukları memnuniyeti "dile getirmiştir."¹⁵⁷

Aralık ayı içerisinde ABD ve İsrail'den İran'a yönelik olarak bir kuvvet kullanımı ihtimalini de içeren açıklamaların yeniden yoğunlaşması üzerine İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hamid Rıza Asefi Aralık sonunda düzenlediği basın toplantısında, ABD ve İsrail'den

¹⁵⁶ Utku Çakırözer, "Askere İran sorusu", **Milliyet**, 26 Ağustos 2005.

¹⁵⁷ Utku Çakırözer, "Muttaki'ye üç mesaj", **Milliyet**, 1 Aralık 2005.

gelen bu açıklamaların, son günlerde ABD ve İsrail yetkililerinin Türkiye ziyaretlerinin yoğunlaşmasıyla bir ilgisinin bulunup bulunmadığı sorusuna karşılık, "İsrail'in bölgede kriz yaratmaya çalıştığını ve bu konuda Türkiye dahil olmak üzere, bölge ülkelerinin dikkatli olması gerektiğini, bölge ülkelerinden de Siyonist rejimin niyetinin farkında olmalarını istediklerini" ifade etmiştir.¹⁵⁸

¹⁵⁸ "İran, 'İsrail'e dikkat edin' diye uyarı", **Milliyet**, 26 Aralık 2005.

Genel Kronoloji – 2005

- 02 Ocak:** Rusya ile İsrail arasında, Rusya'nın Suriye'ye orta menzilli füze satma planlarından kaynaklanan bir kriz yaşandı.
- 03 Ocak:** Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül İsrail ve Filistin'i ziyaret etti.
- 05 Ocak:** BAE Devlet Başkanı Katar'ı ziyaret etti.
- 06 Ocak:** İran Ürdün'de gerçekleştirilen Irak'a Komşu Ülkeler Dışişleri Bakanları Toplantısına katıldı.
- 06 Ocak:** Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül Ürdün'ü ziyaret etti.
- 09 Ocak:** Filistin'de Hamas ve İslami Cihad'ın katılmadığı seçimleri Mahmud Abbas liderliğindeki El-Fetih kazandı.
- 09-10 Ocak:** BAE Başkanı Şeyh Hamdan Bin Zayed El-Nahyan Umman'a iki günlük ziyaret gerçekleştirdi.
- 11 Ocak:** Hatemi 10 günlük Afrika turuna çıktı.
- 11 Ocak:** Kuveyt güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya giren Suudi kökenli bir militan öldürüldü.
- 11 Ocak:** Tahran yönetimi IAEA müfettişlerine Parçin nükleer santralinin denetlenmesi için izin verdi.
- 14 Ocak:** AB ve İranlı yetkililer Brüksel'de bir araya gelerek Ticaret ve Ortaklık Anlaşması için görüş alışverişinde bulundular.
- 15 Ocak:** İsrail kuvvetleri Gazze bölgesine yönelik Batı Adımı Operasyonu'nu başlattı.
- 17 Ocak:** Umman ve BAE hükümetleri iki ülke arasındaki sınırı kesinleştiren anlaşmayı onayladılar.
- 18 Ocak:** Filistin lideri Mahmud Abbas Hamas, İslami Cihad ve El-Aksa Şehitleri Tugayı liderleri ile görüşerek İsrail'e yönelik saldırıların durdurulmasını talep etti.
- 24 Ocak:** İran ile Azerbaycan arasında kültürel ve ekonomik alanlarda anlaşma imzalandı.

- 26 Ocak:** Afganistan ile İran arasında daha önceden hayata geçirilen ve Asya ile Batıyı birbirine bağlayacak Dohaharoun-Herat yolunun açılışı yapıldı.
- 26 Ocak:** Kuveyt Güvenlik güçleriyle radikal militanlar arasında çıkan çatışmada iki güvenlik görevlisi ve bir militan öldü.
- 30 Ocak:** Umman Enformasyon Bakanlığı Ocak ayı boyunca İbadi mezhebine bağlı olan ve ülkedeki rejimi değiştirmeyi amaçlayan 300 kişinin tutuklandığını açıkladı.
- 30 Ocak:** Kuveyt güvenlik güçleri ve militanlar arasında çıkan çatışmada 5 militan öldürüldü.
- 30 Ocak:** Irak geçici meclis seçimleri yapıldı.
- 31 Ocak:** Kuveyt'in ilk siyasi partisi olan Al-Ummah Partisi (Ümmet Partisi) kuruldu.
- 06 Şubat:** Suriye Savunma Bakanı Tourkamni Katar'a bir ziyaret gerçekleştirdi.
- 06 Şubat:** ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice İsrail'i ziyaret etti.
- 08 Şubat:** Mısır'ın Şarm El-Şeyh kasabasında Şaron ve Abbas'ın yanı sıra Filistinli ve İsraili üst düzey yetkililer bir araya geldi.
- 05-08 Şubat:** Riyad'da, 50'den fazla devletin katılımıyla uluslararası bir terörizm konferansı toplandı.
- 08 Şubat:** Mısır'ın Sharm El-Şeyh kentinde Mahmud Abbas-Ariel Şaron arasında barış görüşmeleri yapıldı.
- 12 Şubat:** AB üçlüsü ve İran Cenova'da Kasım 2004'den sonra nükleer müzakerelere ilişkin ilk defa bir araya geldi.
- 12 Şubat:** Bir Alman firması ile BAE arasında tank alımına ilişkin bir anlaşma imzalandı.
- 12 Şubat:** Türkiye İçişleri Bakanı Abdulkadir Aksu Riyad'da Suudi meslektaşıyla bir güvenlik antlaşması imzaladı.
- 14 Şubat:** Lübnan Eski Başbakanı Refik Hariri Beyrut'ta düzenlenen bir suikast sonucu öldürüldü.
- 17 Şubat:** İsrail yönetimi uzun süredir uygulamada olan ve özellikle insan hakları örgütlerinin tepkisini çeken Filistinli militanların evlerini yıkma politikasını durdurduğunu açıkladı.
- 15-18 Şubat:** Türkiye Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen Ürdün'ü ziyaret etti.
- 20 Şubat:** Ürdün, İsrail'e Büyükelçi gönderdi.
- 19-21 Şubat:** Altıncı Cidde Ekonomik Forumu Toplantısı yapıldı.

- 24 Şubat:** Suriye yönetimi Hariri suikastının ardından yaptığı ilk açıklamada Lübnan'daki Suriye askerlerinin çekilmesi-ne yönelik iki taraflı bir çalışmanın yapıldığını duyurdu.
- 25 Şubat:** Filistinli bir intihar bombacısının Tel Aviv'deki bir disko-ya düzenlediği saldırıda 4 İsraili sivil hayatını kaybederken, 23 tanesi de yaralandı.
- 26 Şubat:** İsrail, Batı Şeria'daki 5 yerleşim biriminden çekilerek, bunlarda kontrolü Filistin güvenlik güçlerine devretme planını askıya aldı.
- 26 Şubat:** İran ve Rusya nükleer alanda ortak çalışmalar yürütmek ve Busher santralinin modernizasyonu için anlaşmaya vardı.
- 27 Şubat:** Yemen ve Fransa arasında istihbarat değişimi anlaşması imzalandı.
- 28 Şubat:** Lübnan Başbakanı Ömer Karami görevinden istifa etti.
- 02 Mart:** Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa El-Thani Suriye'ye ziyaret düzenledi.
- 02 Mart:** Almanya Başbakanı Schroeder BAE'ye bir ziyaret gerçekleştirdi.
- 03 Mart:** Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Suudi Arabistan'ı ziyaret etti.
- 05 Mart:** Almanya, BAE ve Irak arasında Irak polislerinin BAE'de eğitilmesine ilişkin bir anlaşma imzalandı.
- 05 Mart:** Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad Lübnan'daki askerlerin iki aşamalı olarak çekileceğini açıkladı.
- 06 Mart:** Katar Emiri Şeyh El-Thani Birleşik Arap Emirlikleri'ni ziyaret etti.
- 06 Mart:** Ürdün Dışişleri Bakanı Hani El-Mülki İsrail'i ziyaret etti.
- 07 Mart:** Suriye askerleri Lübnan'dan çekilmenin ilk aşaması olan Beka Vadisi'ne konuşlanmaya başladı.
- 07 Mart:** Suriye ve Lübnan devlet başkanları bir araya gelerek Suriye güvenlik güçlerinin çekilmesine yönelik ayrıntıları görüştü.
- 08 Mart:** Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev kapsamlı görüşmelerde bulunmak üzere Suudi Arabistan'ı ziyaret etti.
- 08 Mart:** İsrail 570 kilo savaş başlığı taşıma kapasitesine sahip Laura füzelerini Akdeniz'de test etti.

- 09 Mart:** Mısır'da muhalif lider Ayman Nur kefaletle serbest bırakıldı.
- 10 Mart:** Lübnan Cumhurbaşkanı Emil Lahud Hizbullah önderliğinde yapılan gösterilerin etkisinde kalarak Ömer Karami'yi tekrar hükümeti kurmakla görevlendirdi.
- 12 Mart:** Tahran yönetimi uranyum zenginleştirme işleminin sonlandırmasına ilişkin ABD'nin yapmış olduğu teklifi reddettiğini açıkladı.
- 14 Mart:** BAE ve Avustralya arasında Serbest Ticaret Anlaşması imzalandı.
- 15 Mart:** İran ve Kuveyt arasında 7 milyar dolar değerinde doğal gaz anlaşması imzalandı.
- 16 Mart:** Şarm El-Şeyh'de yapılan anlaşma doğrultusunda İsrail Eriha'nın kontrolünü Filistin tarafına devrettiğini açıkladı.
- 15-17 Mart:** Abbas Kahire'de Filistinli guruplarla bir araya geldi ve yapılan görüşmelerin ardından Filistinli gurupların İsrail'le resmî olmayan ateşkesi 2005 yılının sonuna kadar uzatıldı.
- 20 Mart:** Ürdün ve Irak karşılıklı olarak Büyükelçilerini geri çektiler.
- 21 Mart:** Ariel Şaron Ma'ale Adumin bölgesindeki Yahudi yerleşimlerini Doğu Kudüs'le bağlayacak olan 3.500 yeni yerleşimin inşasına başlanmasını onayladı.
- 22-23 Mart:** Suudi Arabistan Velihaht Prensi Abdullah Cezayir'de düzenlenen Arap liderleri zirvesine katıldı.
- 23 Mart:** Fransa'nın başkenti Paris'te AB üçlüsü ve İran bir araya gelerek İran'ın nükleer programını görüştüler, ancak görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamadı.
- 28 Mart:** El-Houti taraftarları devriye gezen bir askerî araca saldırdı.
- 02 Nisan:** BAE ve Yemen arasında askerî bir anlaşma imzalandı.
- 02 Nisan:** Yemen ordusu tanklar eşliğinde El-Houti taraftarlarına yönelik bir saldırı başlattı.
- 04 Nisan:** Suudi Arabistan'ın Er-Ras kentinde, güvenlik güçleriyle silahlı guruplar arasında çıkan çatışmada 8 kişi öldü.
- 06 Nisan:** Pakistan Devlet Başkanı Pervez Müşerref BAE'yi ziyaret etti.
- 06 Nisan:** Celal Talabani Irak Devlet Başkanı seçildi.
- 07 Nisan:** Ürdün'de Adnan Bardan Hükümeti göreve başladı.

- 07 Nisan:** BM Güvenlik Konseyi Hariri suikastının soruşturulması için uluslararası bir komisyonu görevlendirdi.
- 09 Nisan:** İsrail kuvvetleri futbol oynayan 3 Filistinli çocuğu öldürdü.
- 11 Nisan:** İsrail Başbakanı Ariel Şaron ABD Başkanı Bush'u Teksas'ta ziyaret etti.
- 13 Nisan:** Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı yoğun tartışmalar arasında Suriye'ye bir ziyaret gerçekleştirdi.
- 13 Nisan:** Lübnan'da, Ömer Karami ülkeyi seçimlere götürecektir bir hükümet kuramadığı için tekrar istifa etti.
- 14 Nisan:** Katar Emiri Şeyh Hamad Bin Khalifa El-Thani Hindistan'ı ziyaret etti.
- 15 Nisan:** Lübnan'da, Necip Mikati cumhurbaşkanı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirildi.
- 18 Nisan:** Umman mahkemesi Ocak ayı boyunca tutuklanan kişilerin yargılanma sürecini başlattı.
- 19 Nisan:** Rusya ve İran arasında nükleer enerji konusunda bir anlaşma imzalandı.
- 19 Nisan:** Suriye ve Yemen arasında 13 farklı alanda anlaşma imzalandı.
- 23 Nisan:** BAE ve Asya ülkeleri arasında Yeni Asya-Afrika Stratejik İş birliği Anlaşması (NAASP) imzalandı.
- 23 Nisan:** Mahmud Abbas Arafat döneminin 3 güvenlik şefini görevinden aldı.
- 24 Nisan:** Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Mısır'ı da içine alan Ortadoğu ziyaretine çıktı.
- 25 Nisan:** Suudi Arabistan Veliht Prensi Abdullah Teksas'ta ABD Başkanı Bush ile görüştü.
- 26 Nisan:** Suriye ve Lübnanlı askerî üst düzey yetkililerin katılımıyla yapılan bir törenle Suriye'nin Lübnan'daki 29 yıllık askerî varlığı resmen sona erdi.
- 29 Nisan:** Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin Filistin'i ziyaret etti.
- 01 Mayıs:** Türkiye Başbakanı Tayyip Erdoğan İsrail'i ziyaret etti.
- 02 Mayıs:** Umman Devlet Güvelik Mahkemesi verdiği kararla 30 tutukluyu 6 yıldan 20 yıla kadar değişen hapis cezalarına çarptırdı.
- 03 Mayıs:** Tahran yönetiminin uranyum zenginleştirme işlemine yeniden başlayacağını duyurması üzerine Almanya ve Fransa'dan oldukça sert tepkiler geldi.

- 05 Mayıs:** Katar'dan Bahreyn'e deniz altından petrol boru hattı kurulması konusunda iki ülke anlaşmaya vardı.
- 05 Mayıs:** Batı Şeria ve Gazze'deki bazı kentlerde yapılan yerel seçimlerde El-Fetih oyların % 56'sını aldı.
- 07 Mayıs:** Velihaht Prens Abdullah Mısır Devlet Başkanı Mübarek, Suriye Devlet Başkanı Esad, ve Ürdün Kralı Abdullah ile görüştü.
- 07 Mayıs:** Talabani Ürdün'e ziyarette bulundu.
- 09-12 Mayıs:** Suud El-Faysal ülkesini temsilen Brezilya'da düzenlenen Arap-Latin Amerika Zirvesi'ne katıldı.
- 10 Mayıs:** Kasım 2002'de Kuveyt'te yayını durdurulan El-Cezire televizyonuna yeniden yayın izni verildi
- 12 Mayıs:** Müslüman Kadınlar Forumu Amman'da gerçekleştirildi.
- 14 Mayıs:** ABD ile Umman arasında serbest ticaret anlaşmasına ilişkin görüşmeler başladı.
- 16 Mayıs:** Kuveyt Parlamentosu'nda kadınlara seçme hakkını içeren anayasa değişikliği 23'e karşı 35 oyla kabul edildi.
- 22 Mayıs:** Suriye'de örgütlenen Filistinli guruplar bir araya gelerek Kahire Deklarasyonu'na sadık olduklarını ve ateşkesi bozacak eylemlere girişmeyeceklerini açıkladı.
- 24 Mayıs:** Ürdün Kralı Abdullah ve Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas Amman'da bir araya geldi.
- 25 Mayıs:** Mısır'da devlet başkanlığı seçimine birden fazla adayın katılmasını sağlayacak anayasa değişikliği için referandum yapıldı.
- 26 Mayıs:** Filistin lideri Abbas Washington ziyareti sırasında ABD Başkanı George W. Bush'la görüştü
- 29 Mayıs:** Lübnan'da parlamento seçimleri yapıldı.
- 29 Haziran:** Suriye Devlet Başkanı Esad, Katar'a gitti.
- 29 Haziran:** BAE ve Katar arasında iki ülkeyi bir birine bağlayacak bir köprü inşaatı için anlaşmaya varıldı.
- 29 Haziran:** Lübnan'da Fuad Siniora başbakan seçildi.
- 06 Haziran:** Beş yıl aradan sonra Baas Partisi, kongre düzenledi ve kongrede demokratikleşme yönünde tarihi sayılabilecek bazı karar aldı.
- 07 Haziran:** Başbakan Yardımcısı Abdülhalim Haddam istifa ederek Suriye'den ayrılarak Fransa'ya gitti.
- 01 Haziran:** Hava Kuvvetleri Generali Dan Halutz İsrail Genel Kurmay Başkanlığına atandı.

- 02 Haziran:** Suriye karşıtı gazeteci ve öğretim üyesi Semir Kesir düzenlenen suikast sonucu öldürüldü.
- 02 Haziran:** İsrail 398 Filistinli mahkûmun serbest bırakıldığını açıkladı.
- 02 Haziran:** Kuveyt'te belediye meclisi seçimleri yapıldı.
- 05 Haziran:** Kuveyt'te ilk defa iki kadın Kuveyt şehir meclisine atandı.
- 09 Haziran:** Umman Devlet Başkanı Kabus Ocak ayı boyunca tutuklananlardan özür diledi.
- 14 Haziran:** Almanya Dışişleri Bakanı Katar'ı ziyaret etti.
- 15-16 Haziran:** İKÖ Genel Sekreteri Ekmeleddin İhsanoğlu Katarlı yetkililerle görüştü.
- 17 Haziran:** İran'da Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapıldı.
- 19 Haziran:** Lübnan'da Suriye karşıtı cephe lideri Saad Hariri oyların çoğunluğunu alarak seçimi kazandı.
- 20 Haziran:** ABD Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice Suudi Arabistan ve Mısır'ı ziyaret etti.
- 20 Haziran:** Almanya ve Kuveyt arasında terörle mücadele ve güvenlik konularında karşılıklı iş birliğini içeren bir anlaşma imzalandı.
- 21 Haziran:** Abbas ve Şaron İsrail'in Gazze ve 4 Batı Şeria kentinden çekilmesi konusunu görüştüler.
- 21 Haziran:** Eski Komünist Partisi Lideri Suriye karşıtı George Hawi düzenlenen suikast sonucu öldürüldü.
- 22 Haziran:** İsrail yönetimi militanlara yönelik suikast politikasını yeniden başlattığını açıkladı.
- 24 Haziran:** Cumhurbaşkanlığı için yapılan ikinci tur seçimlerinin sonuçları açıklandı ve Mahmud Ahmedinecad İran'ın yeni Cumhurbaşkanı oldu.
- 02 Temmuz:** Mısır'ın Irak büyükelçisi kaçırıldı.
- 07 Temmuz:** 25 yıl aradan sonra Irak'lı bir Başbakan İran'ı ziyaret etti.
- 07 Temmuz:** Kaçırılan Mısır'ın Irak büyükelçisi öldürüldü.
- 12 Temmuz:** İslami Cihad örgütünün Netanyahu kentinde düzenlediği intihar saldırısında 5 İsrailli hayatını kaybederken 90'a yakını da yaralandı.
- 12 Temmuz:** Suriye yanlısı Lübnan Savunma Bakanı Elias El-Murr bir suikast sonucu yaralandı.
- 17 Temmuz:** Abbas 17 Temmuz'da yapılması gereken ve yaşanan kargaşa gerekçe gösterilerek belirsiz bir tarihe ertelenen

- yerel seçimlerin 25 Ocak 2006'da gerçekleştirileceğini açıkladı.
- 15-18 Temmuz:** Ürdün Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Khaled J. El-Sarayreh Türkiye'yi ziyaret etti.
- 23 Temmuz:** Mısır'ın önemli turizm kenti Sharm El-Seyh yaklaşık 88 kişinin ölümüne yol açan patlamalara sahne oldu.
- 27 Temmuz:** Mübarek 5. dönem için devlet başkanlığına aday olduğunu açıkladı.
- 31 Temmuz:** Lübnan'ın yeni Başbakanı Fuad Siniora Suriye ile ilişkilerini düzeltmek amacıyla Suriye'ye giderek Devlet Başkanı Beşar Esad'la görüştü.
- 01 Ağustos:** AB üçlüsü ile müzakerelerin sonuçsuz kalmasının ardından İran uranyum zenginleştirme işlemine yeniden başlayacağını duyurdu.
- 01 Ağustos:** İran AB ve IAEA'ya sözlü nota verdi.
- 01 Ağustos:** Kral Fahd 83 yaşında öldü. Veliyaht Prens Abdullah kral oldu.
- 02 Ağustos:** Kral Fahd'ın cenazesi toprağa verildi.
- 05 Ağustos:** AB üçlüsü İran'a 34 sayfalık bir taslak metin sundu.
- 06 Ağustos:** Ahmedinecad 'ın Cumhurbaşkanlığı dönemi resmen başladı.
- 07 Ağustos:** Suriye devlet Başkanı Beşar Esad İran'ın yeni seçilen Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad 'ı ziyaret etti.
- 15 Ağustos:** İsrail Gazze'den çekilmeye başladı.
- 17 Ağustos:** Kral Abdullah, Rusya ziyaretine başladı, iki ülke arasında askerî antlaşmalar imzalandı.
- 18 Ağustos:** El-Kaide'nin Suudi Arabistan'daki lideri Salih Muhammed El-Awfi güvenlik güçleri tarafından öldürüldü.
- 19 Ağustos:** Ürdün'ün Akabe Limanı'nda demirli Amerikan donanmasına ait bir gemiye füze atıldı.
- 22 Ağustos:** İsrail'in Gazze'den çekilme süreci sona erdi.
- 31 Ağustos:** İsrail parlamentosu Gazze sınırına Mısır güvenlik güçlerinin yerleştirilmesini öngören anlaşmayı onayladı.
- 05 Eylül:** Ürdün Kralı Abdullah, Türkiye'yi ziyaret etti.
- 07 Eylül:** Mısır'da ilk kez çok adaylı devlet başkanlığı seçimi yapıldı.
- 10 Eylül:** Ürdün Başbakanı Adnan Bardan, Irak'ı ziyaret etti.
- 11 Eylül:** Mısır, Gazze sınır bölgesini kontrol etmeye başladı.

- 12 Eylül:** Suriye Mehlis Komisyonu ile iş birliği yapacağını açıkladı.
- 13 Eylül:** Yemen ve Bahreyn arasında karşılıklı istihbarat değişimi ve terörle mücadele konusunda bir pakt imzalandı.
- 14 Eylül:** İran Cumhurbaşkanı Ahmedinecad BM Genel Kurulu'nda bir konuşma yaparak İran'ın nükleer çalışmaları ile ilgili temel politikasını anlattı.
- 14 Eylül:** İran IAEA'ya 131 sayfadan oluşan bir rapor sundu.
- 15 Eylül:** Katar Dışişleri Bakanı Şeyh Hamad Bin Jasem Bin Cabir El-Thani BM toplantısında İsrail Dışişleri Bakanı Silvan Shalom ile görüştü.
- 18 Eylül:** Türkiye Başbakanı Başbakan Erdoğan, Kral Abdullah'a tebrik ziyaretinde bulundu.
- 22 Eylül:** Kral Abdullah Washington'da ABD Başkanı George Bush'la görüştü.
- 24 Eylül:** İsrail Kuvvetleri Gazze Şeridi'ne hava saldırısı düzenlemeye başladı.
- 25 Eylül:** IAEA İran ile ilgili karar tasarısını kabul etti.
- 25 Eylül:** Suriye karşıtı yayınlarıyla tanınan LBC televizyonunda görevli May Chidiac bir saldırı sonucu ağır yaralandı.
- 25 Eylül:** Yemen Başkanı Salih hapisteki El-Houti taraftarları için af ilan etti.
- 03 Ekim:** ABD ve Umman arasında Serbest Ticaret Anlaşmasına ilişkin yürütülen görüşmeler sona erdi.
- 03 Ekim:** Hindistan ile İran arasında doğalgaz anlaşması imzalandı
- 05 Ekim:** İran Dışişleri Bakanı Menuçehr Mutteki Umman ve Katar'ı ziyaret etti.
- 10 Ekim:** Katar, Asya Grubunu temsilen BM'de daimi olmayan üyeliğe seçildi.
- 11 Ekim:** Katar, İsrail'de inşa edilecek bir stadyuma 6 milyon dolar yardım yapacağını açıkladı.
- 12 Ekim:** Suriye İçişleri Bakanı Gazi Kenan intihar etti.
- 15 Ekim:** Irak'ta yapılan Anayasa Referandumunda yeni anayasa kabul edildi.
- 20 Ekim:** Alman Savcı Detlev Mehlis BM Güvenlik Konseyi'ne soruşturma ile ilgili ilk raporunu sundu.
- 26 Ekim:** Mısır ve İsrail Gazze sınır düzenlemeleri konusunda anlaşta.

- 26 Ekim:** İsrail sahil kenti Hadera'da düzenlenen bir intihar saldırısında 5 İsraili sivil hayatını kaybetti.
- 26 Ekim:** Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Kuveyt'i ziyaret etti.
- 27 Ekim:** Ahmedinecad Tahran'da düzenlenen bir konferansta İsrail'in haritadan silinmesi gerektiğini açıkladı.
- 31 Ekim:** BM Güvenlik Konseyi Dışişleri Bakanları düzeyinde bir toplantı yaparak suikastı ve soruşturmayı değerlendirdi.
- 31 Ekim:** BM Güvenlik Konseyi, Hariri suikastıyla ilgili raporun bir sonucu olarak Suriye'ye karşı 1636 sayılı kararı alarak Suriye yönetimine birtakım sorumluluklar yükledi.
- 08 Kasım:** Yemen lideri Salih üç günlük ziyaret için Washington'a gitti.
- 09 Kasım:** 3 aşamalı Mısır parlamento seçimleri başladı.
- 09 Kasım:** Amman'da üç patlama oldu, 53 kişi öldü.
- 09 Kasım:** BM Genel Sekreteri Kofi Annan Suudi Arabistan'ı ziyaret etti.
- 10 Kasım:** AB-İsrail Ortaklık Komitesi toplantısı Tel Aviv'de yapıldı.
- 12 Kasım:** Rusya ve İran arasında ticaret anlaşması imzalandı.
- 12 Kasım:** Rusya'nın uranyum zenginleştirme işlemini Rusya topraklarında yapmasına ilişkin teklifini Tahran yönetimi reddetti.
- 15-16 Kasım:** Irak Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari Umman'a iki günlük bir ziyaret gerçekleştirdi.
- 17 Kasım:** Katar-ABD doğal gaz rafinerisi için 14 milyar dolarlık bir anlaşma yapıldı.
- 23 Kasım:** Şam'da 1. Suriye-Katar Yatırım Konferansı yapıldı.
- 23 Kasım:** Kuveyt yönetimi Saddam hakkında bir dizi suçlama listesini Irak yönetimine verdi.
- 25 Kasım:** Gazze ve Mısır arasındaki Refah geçiş bölgesi açıldı.
- 25 Kasım:** Suriye Başbakan Yardımcısı Velid Muallim, Refik Hariri'nin öldürülmesiyle ilgili olarak BM heyetince sorgulanmaları yönünde talep edilen beş Suriyeli yetkilinin sorgulanmasına izin verildiğini açıkladı.
- 26 Kasım:** Şam yönetimi suikastla ilgisi olduğu söylenen beş Suriyeli yetkilinin Mehlis Komisyonu tarafından Viyana'da soruşturulmasına izin verdi.

- 27 Kasım:** Kuveyt ve Güney Kore arasında ham petrol depolama inşaatı anlaşması yapıldı.
- 28 Kasım:** Yemen’de El-Houti taraftarları 8 güvenlik görevlisini öldürdü.
- 01 Aralık:** BAE ülkede 2006’da Federal Millî Konsey için seçim yapılacağını duyurdu.
- 05 Aralık:** Bir İslami Cihad militanı Netanya’da intihar saldırısı gerçekleştirdi ve olayda beş İsraili sivil hayatını kaybetti.
- 06 Aralık:** Çin ve Kuveyt arasında 5 milyar dolar değerinde bir rafineri ve petro-kimya tesisi kurma anlaşması imzalandı.
- 06 Aralık:** Yemen ve Pakistan arasında ekonomik ve politik temelli iş birliği öngören bir anlaşma imzalandı.
- 07 Aralık:** Mısır’da seçimlerin son aşaması tamamlandı.
- 12 Aralık:** Suriye karşıtlığıyla bilinen gazeteci ve milletvekili Cibran Tüeyni bir suikast sonucu öldürüldü.
- 13 Aralık:** Yeni seçilen Mısır parlamentosu toplandı.
- 15 Aralık:** İkinci Mehlis Raporu BM Güvenlik Konseyi’ne sunuldu.
- 15 Aralık:** Irak Parlamento seçimleri yapıldı.
- 21 Aralık:** Ağustos ayında kesintiye uğrayan İran’ın nükleer politikasına ilişkin görüşmeler Fransa’da yeniden başladı.
- 22 Aralık:** Yemen’de iki Avusturyalı turist kaçırıldı.
- 24 Aralık:** Mısır’da muhalefet lideri Ayman Nur 5 yıl hapis cezasına çarptırıldı.
- 27 Aralık:** Mısır-Türkiye arasında serbest ticaret antlaşması imzalandı.
- 29 Aralık:** Tulkarım’de gerçekleşen intihar saldırısında 4 Filistinlinin yanı sıra bir İsrail askerî hayatını kaybetti.

